

Цюра В. В. Правові наслідки неналежного здійснення повноважень в межах недоговірного представництва. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 8. С. 33–38.

Цюра В.В. Правові проблеми визначення поняття повноваження у недоговірному представництві. *Бюлетень Мін.юсту України*. 2019. № 7. С.24–28.

Цюра В. В. Представництво та посередництво як способи виникнення і здійснення цивільних прав: аспекти взаємодії. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 3. С. 42–47.

Цюра В.В. Теоретичні питання інституту представництва в цивільному праві України : монографія. Київ : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2016. 490 с.

Чуєва О. Представництво в нотаріальній практиці. Актуальні питання посвідчення довіреності. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2017. № 4 (94). С.111–119. URL: <http://yurradnik.com.ua/wp-content/uploads/2017/09/CHuyeva.pdf>

Тема 12. Здійснення суб'єктивних цивільних прав і виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав

(питання для обговорення)

1. Поняття, засади та межі здійснення суб'єктивних цивільних прав. Зловживання правом.
2. Поняття та засади виконання цивільних обов'язків.
3. Поділ способів захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів на юрисдикційні та неюрисдикційні.
4. Способи судового захисту суб'єктивних цивільних прав та інтересів.
5. Захист суб'єктивних цивільних прав та інтересів Президентом України, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим або органами місцевого самоврядування.
6. Захист цивільних прав нотаріусом.
7. Самозахист суб'єктивних цивільних прав та інтересів.

Завдання

1. Між ПАТ «Реалбанк» (далі – Банк) та ФОП Авраменком (далі – ФОП) було укладено договір про комплексне банківське обслуговування суб'єкта господарювання – мережі кав'ярень. За деякий час у Банку було видано розпорядження про відмову від підтримання ділових відносин з

позивачем через їхню ризиковість для Банку. ФОП пред'явив позов до Банку про визнання недійсною односторонньої відмови Банку від договору, аргументуючи, що Банк не провів жодних перевірок стосовно господарських ризиків у діяльності ФОП та не надав жодних рекомендацій для зменшення виявлених ризиків.

Представник Банку натомість заявив, що одностороння відмова є специфічним способом захисту, визначеним у договорі з ФОП, що не є мірою цивільно-правової відповідальності, а отже – може бути застосований Банком у будь-який час та не може бути оскаржений у суді. Крім того, такого способу захисту, як визнання односторонньої відмови від договору недійсною, у статті 16 ЦК України та інших нормах ЦК України не передбачено, до того ж одностороння відмова характерна для фидуціарних правовідносин, тому її не потрібно аргументувати. Тож, на думку представника Банку, у позові ФОП слід відмовити.

На яке питання розраховано завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Вирішіть справу.

2. Хоменко звернулася до суду з позовом про поділ майна подружжя та присудження аліментів на утримання спільної доньки у твердій грошовій сумі до колишнього чоловіка Гринька, у якому зокрема просила визнати недійсним договір купівлі-продажу квартири та автомобіля, що були придбані під час шлюбу за рахунок спільних коштів.

Під час судового засідання Гринько пояснив, що не працює, постійного доходу немає, квартиру й автомобіль був змушений продати, оскільки протягом тривалого часу не може знайти роботу та потребує коштів на проживання. Крім того, автомобіль був придбаний ним, хоч і під час перебування в шлюбі з позивачкою, але за кошти, що він отримав у дарунок від батька.

Натомість Хоменко зауважила, що їй відомо, що Гринько працює у взуттєвому цеху, яким керує мати Корольової, із якою Гринько перебуває у фактичних шлюбних відносинах. Корольовій же Гринько продав квартиру й автомобіль, аби уникнути поділу майна подружжя та сплати аліментів на утримання дитини. Крім того, квартиру було продано без згоди органу опіки та піклування, однак там було прописано малолітню доньку Хоменко й Гринька.

На яке питання розраховано завдання? Проаналізуйте обставини справи. Яке рішення має винести суд?

3. Сокіл звернувся з позовом до ПАТ «Д-Банк» (далі – Банк) про визнання дійсним укладеного між Соколом та Банком договору банківського вкладу (депозиту) «Різдвяний» у гривнях та визнання за Соколом права на відшкодування заборгованості за вкладом у розмірі 200

тис грн за рахунок коштів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Так, позивач отримав від Банку листа з повідомленням про те, що договір є нікчемним відповідно до положень статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», тому Сокола внесено до Загального реєстру вкладників, які мають право на відшкодування коштів за вкладами за рахунок Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, лише в частині відсотків на суму 3 453, 15 грн.

Представник Банку заперечував проти задоволення позову, посилаючись на правила пункту 7 частини третьої статті 38 Закону України «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», та зазначаючи, що правочин є нікчемним у силу закону та порушує публічний порядок, тож дійсним визнаний бути не може.

Натомість Сокол заявив, що кошти Банку під час укладення договору передав, письмовий договір підписав, тож було вчинено дії, які свідчать про визнання його дійсності сторонами, а отже – договір може бути визнаний дійсним.

На яке питання розраховано завдання? Проаналізуйте доводи сторін. Вирішіть справу.

4. У грудні 2020 року Маланюк звернувся до суду з позовом, у якому просив зобов'язати Носкову, свою сусідку, за власний рахунок демонтувати дві відеокамери зовнішнього спостереження, які розташовані на земельній ділянці, що належить відповідачці. В обґрунтуванні позовних вимог позивач зазначив, що Носкова встановила на фасаді свого будинку відеокамеру постійного спостереження, що направлена виключно на належне Маланюку домогосподарство і цілодобово фіксує його приватне життя. Крім того, ще одну відеокамеру постійного спостереження відповідачка встановила на фасаді гаража, за допомогою якої спостерігає за в'їздом до його домоволодіння, фіксує все, що відбувається на подвір'ї, біля воріт і на вулиці. Вказує, що відеоматеріали з коментарями свого чоловіка Носкова викладає в соціальні мережі без згоди позивача. На зауваження Носкова не реагує.

Носкова проти позовної заяви заперечила, зауваживши, що у своїй садибі Маланюк виготовляє столярні вироби та дерев'яні меблі, що порушує право на приватне життя Носкової через постійні запахи лако-фарбувальних матеріалів та шум та істотно впливає на екологічний стан довкілля та здоров'я її сім'ї, а тому вона була змушена зробити кілька відеозаписів. Вважає, що в інший спосіб підтвердити факти того, що Маланюк продовжує використовувати свій житловий будинок для промислового виробництва та те, що сім'я позивача вчиняє протиправні дії щодо її сім'ї, не було можливості. Також Носкова зауважує, що камери відеоспостереження встановила після численних погроз від сім'ї

Маланюка та захищають права її сім'ї від неправомірних посягань.

Оцініть доводи сторін. Вирішіть справу. Чи змінилося б рішення, якби Носкова не поширювала відеозаписи з камер відеоспостереження в інтернеті?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV у ред. від 25.11.2022 № 2719–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952–15>.

Про гарантування речових прав на об'єкти нерухомого майна, які будуть споруджені в майбутньому: Закон України від 15.08.2022 № 2518–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2518–20#Text>.

Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень: Закон України від 18.11.2003 № 1255–IV у ред. від 01.01.2023 № 2465–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1255–15#Text>.

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення: Закон України від 24.02.1994 № 4004–XII у ред. від 20.11.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004–12#Text>.

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. № 3425–XII у ред. від 29.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425–12#Text>.

Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 24.06.1991 р. № 1264–XII у ред. від 10.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264–12#Text>.

Про систему гарантування вкладів фізичних осіб: Закон України від 23.02.2012 № № 4452–VI у ред. від 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4452–17#Text>.

Порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: затв. Наказом М–ва юстиції України від 22.02.2012 № 296/5 у ред. від 02.12.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282–12#Text>.

Про затвердження переліку документів, за якими стягнення заборгованості провадиться у безспірному порядку на підставі виконавчих написів нотаріусів: постанова Каб. Міністрів України від 29.06.1999 р. № 1172. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172–99%D0%BF#Text>.

Гончар І. Використання права на зло: [ВС роз'яснив концепцію «використання права на зло»: коли суди можуть відмовити стороні в захисті права]. Юрид. практика : газ. укр. юристов. 2021. № 35/36(7 вересня). С. 5

Карнаух Б. Зловживання правом та його правові наслідки. *Підприємництво, госп–во і право* : наук.–практ. госп.–прав. журн. 2020. № 9. С. 31–36.

Кот О. О. Здійснення та захист суб'єктивних цивільних прав:

проблеми теорії та судової практики : монографія / О. О. Кот. Київ: Алерта, 2017. 494 с.

Кушнір А. Здійснення охорони й захисту прав та інтересів осіб у нотаріальному процесі. *Право України*. 2020. № 9. С. 285–294.

Надьон В. В. Суб'єктивний обов'язок як елемент змісту цивільних правовідносин : монографія. Харків : Право, 2017. 392 с.

Надьон В. В. Зв'язок суб'єктивного цивільного обов'язку з нормою права та правовідносинами. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С.166–169.

Надьон В. В. Проблемні аспекти невиконання (неналежного виконання) суб'єктивного цивільного обов'язку. *Вплив інтеграційних тенденцій на розвиток національного права: матер Міжнар. наук.–практ. Інтернет–конф. (Одеса, 28 лют. 2020 р.)*. Одеса: ОДУВС, 2020. С. 13–15.

Рішення Європейського суду з прав людини в цивільних справах. Захист власності, приватного і сімейного життя та свободи поглядів / уклад. О. В. Ковальський ; за ред. О. С. Захарової. Київ : Юрінком Інтер, 2019. 328 с.

Ромащенко І. О. Зміна та припинення цивільного правовідношення як способи захисту цивільних прав : монографія. Київ : Правова єдність : Алерта, 2016. 242 с.

Серветник А. Г. Виконавчий напис нотаріуса як спосіб реалізації нотаріальної форми захисту цивільних прав : монографія. Харків: Оберіг, 2020. 252 с.

Якіма А. В. Правова природа відновлення становища, яке існувало до порушення права, у цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2016. № 1. С. 204–207.

Янчук А. Учасники захисту цивільних прав. *Підприємництво, госп–во і право : наук.–практ. госп.–прав. журн.* 2016. № 3. С. 65–70.

Yavor Olga. Defective legal facts in family law: concept and types. *Legea si Viata*. 2015. № 2/2. P. 117–120.

Тема 13. Цивільно–правова відповідальність

(питання для обговорення)

1. Цивільно–правова відповідальності як юридична категорія: поняття, ознаки, функції та принципи.
2. Види цивільно–правової відповідальності.
3. Форми цивільно–правової відповідальності.
4. Підстави та умови цивільно–правової відповідальності.
5. Види шкоди як умови цивільно–правової відповідальності.
6. Поняття, зміст та характер збитків, які підлягають

- відшкодуванню.
7. Поняття моральної шкоди.
  8. Критерії, які використовуються при обчисленні компенсації моральної шкоди.
  9. Підстави звільнення від цивільно–правової відповідальності.
  10. Поняття та умови настання переддоговірної відповідальності.

Завдання

1. Васько замовив в ательє весільний костюм. Весілля повинно було відбутися 15 травня, строк виконання замовлення був обумовлений 10 травня. В ході виконання роботи з пошиву пропала деталь розкроєного костюма – рукав.

Оскільки матеріал був наданий Васько, а в ательє аналогічного матеріалу не виявилося, завершити роботу в строк ательє не змогло. Девятого травня ательє повідомило Васько по телефону про те, що не встигає виконати замовлення в строк та запропонувало Васько виготовити для нього костюм з іншого матеріалу та за умови оплати його вартості. У відповіді Васько зазначив, що він придбав костюм імпортного виробництва в магазині і вимагав від ательє оплати вартості придбаного костюма, компенсацію вартості його матеріалу, сплати пені за несвоєчасне виконання замовлення, а також компенсації завданої йому моральної шкоди, яку він оцінив в 10–ти кратному розмірі від вартості придбаного ним костюма.

Суд стягнув з ательє вартість придбаного Васько костюма і присудив відшкодування моральної шкоди у розмірі вартості цього костюма. В задоволенні інших вимог суд відмовив.

Чи правильне рішення суду? Чи був тут склад цивільного правопорушення? Чи є вина правопорушника?

2. У липні 2023 року Сомик пред'явила до Чаплій позов щодо стягнення з неї 10 тис. гривень та відшкодування моральної шкоди в розмірі 15 тис. гривень. У позовній заяві Сомик вказала, що Чаплій придбала у неї в березні 2021 року жіночу дублянку вартістю 25 тис. гривень, сплативши при цьому тільки 15 тис. гривень, а на решту суми за згодою Сомик видала їй боргову розписку, в якій був зазначений строк погашення суми – червень 2022 року. Строк настав, а Чаплій так і не погасила свій борг перед Сомик. У січні 2022 року Сомик звернулася до Чаплій з вимогою про повернення боргу. Чаплій відмовила у поверненні боргу, аргументуючи це тим, що у неї немає цієї суми.

Які наслідки невиконання зобов'язання між боржником і кредитором? Хто і як визначає розмір моральної шкоди? Чи правомірна вимога Сомик? Як вирішити цю суперечку?

3. Ткачук пред'явив позов до Південної залізниці про відшкодування

збитків, завданих каліцтвом, яке він отримав через те, що під час руху швидкого поїзда хтось кинув камінь, який потрапив у вікно і розбив скло, сколки якого пошкодили Ткачуку обидва ока. Представники залізниці вважають, що позов задоволенню не підлягає, оскільки шкода завдана дією непереборної сили.

Адвокат Ткачука вважає, що дії тих, хто кидає каміння в поїзда, що проходять, не можна вважати як непереборну силу, а за простий випадок залізниця як власник джерела підвищеної небезпеки повинна нести відповідальність.

На яке питання розраховане завдання? Яке рішення повинен винести суд?

4. Миронюк вирішила зробити зачіску. З цією метою вона зайшла в один із салонів міста, де в процесі стрижки їй поранили вухо. Травма виявилася настільки серйозною, що кровотечу зупинити не вдалось протягом 10 хв. Миронюк була доставлена в травмпункт міської лікарні, там їй надали допомогу. Більше двох тижнів Харламова ходила з пов'язкою. Потім пов'язку зняла, але шрам залишився. Харламова, перукаря не пробачила і подала на перукарню в суд, вимагаючи стягнути з відповідача завдану моральну шкоду в 100 000 тис. грн.

На яке питання розраховане завдання? Що розуміється під моральною шкодою? Який порядок пред'явлення позовів про відшкодування моральної шкоди? Ким і як визначається розмір з відшкодування моральної шкоди? Яке рішення повинен винести суд?

5. Миронюк звернувся до Трагнюка з позовом про відшкодування вартості речей, які були передані їм на зберігання. В судовому засіданні відповідач, не заперечуючи факту залишення у нього позивачем речей на зберігання, зазначив, що речі Миронюка були вкрадені разом з речами Трагнюка, хоча він і застосовував всі необхідні засоби для забезпечення їх збереження. Суд задовольнив позов Миронюка та зазначив, що йому була завдана недоговорна шкода, оскільки Трагнюк прийняв речі на зберігання не на підставі договору, а в порядку добросусідських відносин.

На яке питання розраховане завдання? Чи правильне рішення суду?

Нормативно–правові акти та література:

Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. № 1023–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди : постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31.03.95. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*.

2004. № 11. Ст.218–228.

Рішення Конституційного Суду України. Справа № 1–33/2004.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435–15#Text>

Про затвердження Статуту залізниць України: постанова від 6 квітня 1998 р. № 457. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/457–98–%D0%BF#Text>

Колісникова Г. В. Загальні засади відповідальності за зобов'язаннями по відшкодуванню шкоди, завданої споживачам. *Актуальні проблеми приватного права: матеріали конференції, присвяченої 96 –й річниці з дня народження доктора юридичних наук, професора В. П. Маслова 14 лютого 2018 р.*

Колісникова Г., Гордієнко Д. Деякі питання щодо цивільно–правової відповідальності. *The 17 th International scientific and practical conference «Science, trends and perspectives»(18–19 May, 2020). Tokyo, Japan 2020. 432 p. ISBN–978–1–64871–420–7.*

Канзафарова І. С. Теорія цивільно–правової відповідальності. Одеса: Астропринт, 2006. 262 с.

Надьон В. В. Співвідношення категорії “санкції” та “цивільно–правова відповідальність”. *Актуальні проблеми приватного права: матер. наук.–практ. конф., присвяч. пам'яті В. П. Маслова (Харків, 22 лют. 2019 р.)*. Х.: Право, 2019. С. 100–103.

Надьон В. В. Відповідальність у приватному праві. Розділ 14. С. 663–711. *Правове регулювання економічної системи: інституції, правила, процедури: моногр. За ред. проф. М. В. Савчина. Одеса: Вид. дім “Гельветика”, 2021. 830 с.*

Присяжнюк В. П. Цивільно–правова відповідальність за збиток і шкоду, що завдані працівникам правоохоронних органів: автореф. дис. на здобуття наук....канд. юрид. наук: 12.00.03 / В.П. Присяжнюк. Київ, 2011. 18 с.

Тема 14. Строки та терміни у цивільному праві. Позовна давність

(питання для обговорення)

1. Значення часу у цивільних правовідносинах.
2. Поняття строків і термінів, їх місце в системі юридичних фактів.
3. Види строків і термінів. Присічні (преклюзивні) строки.
4. Обчислення строків.
5. Поняття та призначення позовної давності.
6. Зупинення і переривання позовної давності.
7. Наслідки спливу позовної давності.
8. Вимоги, на які позовна давність не поширюються.

Завдання

1. У магазині Шарм Андрійченко 19 грудня 2021 року придбав костюм. Прийшовши додому він знову приміряв костюм і залишився ним задоволений, а 23 грудня з відрядження повернулася дружина Андрійченко, яка покупку не схвалила, тому що ні фасон, ні кольори костюма чоловікові зовсім не пасують. Тому вона порадила Андрійченко обміняти костюм на костюм іншого фасону та кольору. Прислухавшись до порад дружини, Андрійченко вирішив обміняти костюм. З 24 по 31 грудня 2021 він був хворий, що підтверджувалося лікарняним листом. А 6 січня наступного року Андрійченко прийшов до магазину і попросив обміняти костюм. Однак продавець відмовився обміняти костюм на підставі того, що Андрійченко пропустив встановлений строк для обміну товару.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

2. У 2022 році з квартири Хоми була викрадена картина. А у 2023 році Хома випадково стало відомо, що картина знаходиться у Уварової. Хома звернулася до суду з позовом про витребування картини. Однак, суддя відмовив у прийнятті позовної заяви, мотивувавши це тим, що Хома пропустила строк звернення до суду за захистом свого порушеного права.

Як слід вирішити справу? Яке рішення повинен прийняти суддя, якщо при вирішенні питання про прийняття позову до розгляду, очевидно, що позивач пропустив строк позовної давності.

3. Відповідно до умов укладеного договору між замовником та оптовою фірмою, яка здійснювала поставку партій товару до дрібно побутових магазинів. Так, замовник пред'явив до оптової фірми вимогу про повернення перерахованих в якості передоплати коштів, а також претензію щодо сплати передбаченої договором неустойки, мотивуючи це тим, що строк реалізації поставленого товару вийшов і він є не придатний до використання. Оптова фірма відхилила претензію замовника пославшись на пропуск установленого договором 5-ти денного строку для її пред'явлення, замовник звернувся з позовом до суду. У відгуку на позовну заяву оптова фірма просила суд відмовити в позові, обґрунтовуючи свою позицію тим, що замовник не тільки порушив обумовлений договором порядок пред'явлення претензій, але і пропустив строк позовної давності, який був визначений сторонами в 40 днів.

Чи обґрунтована позиція відповідача? Дайте пояснення по справі.

4. Дацюк на прохання своєї подруги Ласько 4 листопада 2019 року позичила їй своє прикрашене діамантами намисто, щоб вона прикрасила свій весільний наряд. На наступний день після весілля Ласько віддала намисто, і Дацюк повернула його в сейф банку, де воно і перебуває на зберіганні. Дацюк не користувалася намистом до 27 грудня 2022 року, а одягнувши його, вона виявила, що в ньому не вистачає одного діаманта.

Незабаром після весілля Ласько з чоловіком виїхали з міста і Дацюк вдалося розшукати її лише через тривалий час. Лише 26 червня 2022 року вона зв'язалася з Дацюк по телефону і зізналася, що в день весілля вона помітила, що не вистачає одного діаманту з намиста: він випав, але знайти його так і не змогла. Оскільки Ласько відшкодувати вартість діаманта відмовилася, Дацюк 18 грудня 2023 року звернулася з позовом до суду.

З якою із зазначених вище дат слід обчислювати строк позовної давності на вимогу Дацюк? Чи минув строк позовної давності? Чи має значення для обчислення строку позовної давності визнання Ласько факту втрати каменю?

5. Після сварки з дружиною Лисак в 2008 р виїхав з Києва до батьків в Ужгород, а потім уклав міжнародний контракт строком на 3 роки на роботу у місті Брно. У 2010 р дружина Лисака отримала від чоловіка грошовий переказ та більше ніяких звісток від чоловіка не надходило. Від родичів чоловіка вона дізналася, що вони також не мають відомостей про його місце перебування. У січні 2016 р дружина Лисака звернулася до суду із заявою про оголошення чоловіка померлим.

З якого моменту слід обчислювати строк, що необхідний для оголошення особи померлою? До якого виду строків відноситься даний строк? Чи застосовується в подібних випадках строк позовної давності для звернення до суду? Яке рішення повинен винести суд?

Нормативно–правові акти та література:

Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700–96#Text>

Встановлення опіки над майном фізичної особи, визнаної судом безвісно відсутньою: роз'яснення. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004323–11.#Text>

Гуйван П.Д. Позовна давність : монограф. 2012. 446 с.

Білоусов Ю.В., Калаур І.Р., Гринько С.Д. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях : у 2 т. 2009. Т. 1. 1168 с.

Цікало В.І. Розвиток інституту давності у цивільних правовідносинах. *Вісник Львівського університету*. Серія юридична. Львів, 2010. Вип. 35. С. 281–286.

Тема 15. Загальна характеристика речового права та права власності

Питання для обговорення

1. Загальна характеристика речового права.
2. Види речових прав.

3. Поняття права власності в об'єктивному і суб'єктивному значенні.
4. Зміст, здійснення та обмеження права власності.
5. Непорушність права власності.
6. Тягар утримання майна.
7. Ризик випадкового знищення та випадкового пошкодження майна.
8. Публічна і приватна власність.
9. Суб'єкти права власності. Право власності Українського народу.
10. Об'єкти права власності.

Завдання

1. У грудні 2022 р. Коваленко звернувся до суду з позовом до суду щодо визнання права власності на самочинне будівництво. У 2017 році Коваленко розпочав будівництво будинку на земельній ділянці, яка належала його батькові, без дозволу і проектної документації. На житловий будинок був оформлений технічний паспорт. Батько надав Коваленко письмовий дозвіл на будівництво будинку. Пізніше батько подав на реєстрацію нотаріальну посвідчену заяву щодо поділ земельної ділянки площею 0,25 га, яка належить останньому на праві власності на підставі державного акту на землю з метою виокремлення земельної ділянки Коваленко площею 0,08 га. Через деякий час батько Коваленко помер. У зв'язку з відсутністю проектної документації Коваленко не може зареєструвати і отримати правоустановчі документи на самочинно збудований житловий будинок.

На яке питання розраховане завдання? Що таке самочинне будівництво? Які правові наслідки самочинного будівництва? Яке рішення по справі повинен винести суд?

2. Позивач Якименко звернувся з позовом до суду про визнання за ним права власності на торговельний комплекс загальною площею 1560 м². Позовні вимоги були підтверджені тим, що державним органом позивачеві було дозволено здійснення будівництва торговельного комплексу. Будівництво торговельного комплексу було завершено, однак частина будівлі не була здана в експлуатацію і на даний час відсутні правовстановлюючі документи, які підтверджують право власності позивача на об'єкт нерухомості.

На яке питання розраховане завдання? Які підстави набуття права власності на збудований об'єкт? Яке рішення по справі внесе суд?

3. Позивачка Шевченко О. звернувся до суду з позовом до Шевченко К., Шевченко Н., про стягнення коштів на утримання майна. Шевченко О. і її неповнолітній син та відповідачі є співвласниками квартири. Квартира набута у власність шляхом приватизації державного житлового фонду. Відповідачам належить по 1/5 частини кожному. Відповідачі зареєстровані в спірній квартирі, однак фактично в ній не

проживають. Шевченко О., добросовісно користується квартирою, сплачує комунальні платежі. Відповідачі ніяких витрат на утримання квартири не несуть.

На яке питання розраховане завдання? Як діє режим спільної часткової власності? Яке рішення по справі винесе суд?

4. У вересні 2022 р. Потапенко звернулася до суду з позовом щодо визнання права власності на частину будинку за набувальною давністю. Згідно договору купівлі–продажу житлового будинку Потапенко придбала у Бондаренко $\frac{1}{2}$ частину житлового будинку. Власником іншої частини вказаного будинку є Іваненко, яка володіє $\frac{1}{2}$ частиною житлового будинку на підставі свідоцтва про право на спадщину за заповітом. Через деякий час Іваненко померла. З того часу в її половині житлового будинку ніхто не мешкав, спадкоємців в неї немає, інші претенденти на $\frac{1}{2}$ частки Іваненко не з'явилися. Позивач з сім'єю з 2010 р. і по теперішній час відкрито, добросовісно і безперервно володіє майном, проживаючи у вказаному житловому будинку, підтримує будинок у належному стані, сплачує комунальні послуги, виконує інші обов'язки. Чи може Потапенко набути $\frac{1}{2}$ цього житлового будинку за набувальною давністю?

На яке питання розраховане завдання? Які підстави набуття майна за набувальною давністю? Яке рішення по справі винесе суд?

5. Позивач Міщенко Н. звернувся з позовом до Міщенко О. про визначення права власності на частку у спільному майні подружжя. У 2012 р. між сторонами був укладений шлюб, в якому народилося троє дітей. За час подружнього життя відповідачка Міщенко О. отримала у подарунок від рідного брата позивача незавершений будівництвом житловий будинок з господарськими будівлями, земельну ділянку для будівництва і обслуговування житлового будинку. Всі правоустановчі документи на незавершений будівництвом житловий будинок та земельну ділянку були оформлені на Міщенко О. Позивач вказував у позові про те, що під час спільного проживання за кошти які він заробив, працюючи на виробництві у Німеччині було завершено будівництво житлового будинку, добудовано господарські будівлі: погріб, літня кухня, гараж. Внаслідок проведеного будівництва вартість нерухомого майна істотно збільшилася. На проведення будівництва і ремонтних робіт позивачем був отриманий кредит в банку в сумі 50.000 \$. В 2019 р. відповідачкою було оформлено і видано свідоцтво про право власності на нерухоме майно, зокрема на житловий будинок з господарськими будівлями. Під час шлюбу було придбано: трактор, напівпричеп для с/х техніки які були зареєстровані на Міщенко О. Після розірвання шлюбу у 2020 р. до суду з позовною заявою щодо поділу спільного майна подружжя не зверталось. Чи має право Міщенко Н. на $\frac{1}{2}$ частку у спільній сумісній власності подружжя?

На яке питання розраховане завдання? Поняття та здійснення

режиму спільної сумісної власності? Яке рішення по справі винесе суд?

Список нормативно–правових актів і літератури:

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 р. № 1952–IV в ред. Закону України від 11.02.2010 р. №1878–VI // Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952–15>.

Про житлово–комунальні послуги : Закон України від 24.06.2004 р. № 1875–IV // Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1875–15>.

Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 р. № 4004–XII // Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4004–12>.

Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку : Закон України від 29.11.2001 р. № 2866–III // Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2866–14>.

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану : Закон України від 17.05.2012 р. № 4765–VI. Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765–17>.

Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва) : постанова Пленуму Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 6. Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0006740–12>.

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності : постанова Пленуму Верхов. Суду України від 22.12.1995 р. № 20 // Офіц. веб–сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0020700–95>.

Баранова Л. Самочинне будівництво: правові проблеми та шляхи їх вирішення. Частина 1. Правові підстави визнання будівництва самочинним *Юрид. радник*. 2007. № 4 (18). С. 56– 63.

Борисова В. І. Правові проблеми комунальної власності : моногр. В. І. Борисова, Л. М. Баранова, В. М. Ігнатенко та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової. Х. : Вид. ФО–П Вапнярчук Н. М., 2007. 144 с.

Галянтич М. К. Житло як об'єкт правовідносин. К. : НДІ приват. права і підприємництва АПрН України, 2006. 56 с.

Жилінкова І., М. Шульга. Проблеми переходу прав на земельну ділянку при переході права на будівлю (будинок, споруду). *Юрид. радник*. 2005. № 2. С. 37–42.

Здійснення та судовий захист суб'єктивних житлових прав : моногр. За заг. ред. В. В. Луця; Науково–дослід. ін–т приват. права і підприємництва АПрН України. К.–Тернопіль : Підруч. і посіб., 2009. 496 с.

Надьон В. В. Розпорядження майном одним із подружжя, що є об'єктом права спільної сумісної власності. *Спогади про Людину, Вченого, Науковця (до 60–ти річчя від Дня народження І. В. Жилінкової)*. За заг. ред. Р. О. Стефанчука. Х.: Право, 2019. С. 157–165.

Печений О. Майнові комплекси в системі об'єктів нерухомого майна. *Укр. комерц. право*. 2009. № 9. С. 27–36.

Розгон О. В. Межі та обмеження права власності : Монографія. Х. : 2006. 188 с.

Спасибо І. А. Набуття права власності у цивільному праві України : дис. ... канд. юрид. наук. К., 2010. 187 с.

Спасибо–Фатєєва І. В. Поняття майна, майнових та корпоративних прав як об'єктів права власності. *Вісник комерційного права*. 2004. № 5. С. 9–18.

Спасибо–Фатєєва І. В. Речові права за Цивільним та Господарським кодексом України. *Право України*. 2015. № 4. С. 60–68.

Харченко Г. Поділ речових прав у доктрині цивільного права URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/5/13.pdf>

Тема 16. Набуття та припинення права власності

(питання для обговорення)

1. Загальна характеристика підстав набуття права власності.
2. Класифікація підстав набуття права власності на первісні та похідні.
3. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
4. Окремі підстави набуття права власності.
5. Момент набуття права власності. Момент набуття права власності за договором.
6. Підстави припинення права власності.
7. Реквізиція та конфіскація.

Завдання

1. Коваленко придбав у Лазутко житловий будинок у незадовільному стані, зруйнував його і побудував новий. Через декілька років він помер, і спадкоємці звернулися до нотаріуса для оформлення права на спадщину. Нотаріус відмовив їм в цьому, посилаючись на неналежне оформлення Коваленком будівництва нового будинку. Спадкоємці оскаржили дії нотаріуса в суді.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію.

2. У 2017 р. Онуфрієнко продав Кротюку житловий будинок. У 2021 р. комунальними службами Київського району м. Харкова до Онуфрієнка були пред'явлені позови про стягнення заборгованості з оплати комунальних платежів за газ, електроенергію, опалення, водовідведення, вивезення побутових відходів. Онуфрієнко заперечував проти задоволення позовів, посилаючись на те, що власником будинку з 2017 р. є Кротюк. Кротюк також просив суд відмовити в задоволенні позовних вимог, мотивуючи це тим, що будинок у 2020 р. згорів. Розглядаючи справу, суд встановив, що в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно відсутні відомості про знищення будинку, а його власником вказаний Онуфрієнко.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію.

3. Регіональне відділення Фонду державного майна провело аукціон з продажу об'єктів незавершеного будівництва і за його результатами уклало договір купівлі-продажу з товариством з обмеженою відповідальністю «Прометей» (далі – ТОВ). Внаслідок погіршення фінансового стану ТОВ було прийнято рішення відчужити придбаний об'єкт публічному акціонерному товариству «Слобода» (далі – ПАТ). Однак при укладенні договору купівлі-продажу було поставлено під сумнів повноваження ТОВ відчужувати об'єкт незавершеного будівництва як об'єкт нерухомості. ПАТ звернулося з позовом про оскарження дій органу державної реєстрації прав, вказуючи на порушення його прав: у зв'язку з відсутністю документів, що підтверджують його право власності, воно не може взяти в банку кредит під заставу об'єкта незавершеного будівництва та йому відмовлено у відведенні земельної ділянки. Одночасно позивач вимагав визнання за собою права власності на об'єкт незавершеного будівництва. Суд задовольнив позовні вимоги.

На яке питання розраховане це завдання? Чи правильне рішення виніс суд?

4. У 2010 р. товариство з обмеженою відповідальністю «Поліпласт» (далі – ТОВ) придбало у публічного акціонерного товариства «Червоний хімік» (далі – ПАТ) виробниче обладнання в робочому стані, що було змонтоване, налагоджене і знаходилося в будівлі на території продавця. У 2020 р. ПАТ звернулося з позовом до ТОВ про звільнення останнім будівлі. У суді ПАТ не надало документів, які б підтвердили його

право власності на будівлю. За наданими сторонами документами суд встановив, що будівля у 30–х рр. ХХ ст. належала толевій артелі, після ліквідації якої будівлю було передано державному підприємству – заводу «Червоний хімік». У 60–х рр. ХХ ст. будівля згоріла і її відновлювали силами працівників заводу, але оскільки документи не були оформлені, вона не значилася на балансі заводу і при приватизації не ввійшла до цілісного майнового комплексу ПАТ як правонаступника заводу «Червоний хімік». У задоволенні позову було відмовлено. ТОВ звернулося до регіонального відділення Фонду державного майна України (далі – відділення) з пропозицією укласти договір оренди на будівлю, у чому було відмовлено за відсутністю підстав вважати будівлю державною власністю. Одночасно відділення звернулося до органу державної реєстрації прав для взяття на облік будівлі як безхазяйної. Після спливу річного строку Харківська міська рада звернулася до суду з заявою про передачу будівлі у комунальну власність. Представник ТОВ як заінтересованої особи зазначив, що такими діями порушуються права ТОВ, право власності якого на будівлю виникло за набувальною давністю.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте ситуацію.

5. Хвильовий разом із дружиною поїхав на вихідні до старовинного замку, що розташовувався біля селища Кам'яна. Наприкінці прогулянки вони зайшли у селище, аби подивитися на будинок, в якому у дитинстві деякий час пощастило відпочивати Хвильовому. Будинок колись належав прадіду знайомої Хвильового, який свого часу працював садівником у німецького графа, що й побудував замок. При вході у двір будинку Хвильовий не міг не помітити, що будівля майже зруйнована часом та непридатна для проживання, оскільки довгий час ніхто не робив в ній ремонт та не дбав про нього. Це ж саме стосується і сусідніх будинків. Утім будинок сусіда видався Хвильовому досить міцним, хоча й дещо занедбаним. Повернувшись до міста, Хвильовий з'ясував у своєї знайомої, що будинок її прадіда їй не потрібен, а сусіди померли більше десяти років і нащадків вони не мали. Після цього Хвильовий вирішив оселитися в сусідньому будинку разом із дружиною, і шість років безперервно, добросовісно і відкрито користувався ним, здійснив капітальний ремонт за власний рахунок та своєчасно оплачував комунальні послуги. Наприкінці шостого року володіння Хвильовий отримав повідомлення від голови селищної ради селища Кам'яна, у якому останній, спираючись на відповідне рішення суду, вимагав у зазначений строк залишити зайняте ним приміщення й виселитися, оскільки відтепер на підставі судового рішення воно належить на праві власності територіальній громаді селища Кам'яна. Хвильовий, не залишаючи приміщення, подав до апеляційного суду позов, в якому просив суд скасувати рішення суду першої інстанції. В обґрунтування своєї позиції він послався на положення ст. 344 ЦК України, відповідно до якої він має

право набути право власності на вказаний будинок зі спливом десятирічного строку володіння зазначеним нерухомим майном, із яких він вже проволодів шість років. Територіальна громада селища Кам'яна подала до суду заперечення на апеляційну скаргу, в якій просила суд залишити судові рішення першої інстанції без змін, спираючись на положення ст. 335 ЦК України.

На яке питання розраховане це завдання? Чи правильно суд першої інстанції ухвалив рішення про визнання права власності за територіальною громадою? Яке рішення повинен прийняти апеляційний суд?

6. Бойко вирішив придбати у власність квартиру. Для цього він разом з продавцем звернувся до нотаріуса для укладення договору купівлі–продажу. Нотаріус посвідчив договір і пояснив Бойку, що той повинен зареєструвати право власності на квартиру в органі державної реєстрації прав. Бойко звернувся до свого знайомого адвоката, наголосивши на тому, що він дуже зайнятий, поцікавився: чи виникло в нього право власності на квартиру і чи можна обійти процедуру державної реєстрації права? Адвокат, спираючись на положення ст. 334 ЦК України та Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», пояснив йому, що право власності на квартиру в Бойка виникло з моменту державної реєстрації договору купівлі–продажу квартири, а державна реєстрація права власності не має правоустановчого значення і ніяких правових наслідків за її нездійснення законодавством не встановлено. Бойко прислухався до думки адвоката та не здійснив державну реєстрацію права власності. Через деякий час Бойко побажав продати придбану ним квартиру і разом з новим покупцем звернувся до нотаріуса для оформлення правочину. Але нотаріус відмовив йому у нотаріальному посвідченні договору купівлі–продажу квартири.

На яке коло питань розраховане це завдання? Яка процедура набуття права власності на нерухоме майно встановлена в чинному законодавстві України? Чи виникло право власності у Бойка на квартиру? Чи правильною була відповідь адвоката і чи правомірними є дії нотаріуса?

7. Зозуля отримала у спадщину від свого батька зібрання рідкісних картин художників XVIII ст. Оскільки квартиру батька необхідно було звільнити, Зозуля перевезла картини до себе на дачу, де вони почали псуватися. Дізнавшись про це, міське управління культури (далі – управління) направило Зозулі попередження про забезпечення належного утримання картин, які становлять значну художню цінність та є національним культурним надбанням. Зозуля пояснила, що неспроможна ні фізично, ні матеріально здійснювати ремонт і опалення дачі, а без цього неможливо забезпечити належне зберігання картин. Управління заявило позов про відібрання картин у Зозулі з виплатою їй визначеної грошової

компенсації. Зозуля проти позову заперечувала, пояснюючи, що картини для неї – пам'ять про батька, який збирав їх усе життя. Вона просила допомогти їй відремонтувати дачу і погоджувалася в обумовлені дні надавати бажаним доступ для огляду зібрання картин.

На яке питання розраховане це завдання? Розберіть доводи сторін.

8. Пивовар на праві приватної власності належав мікроавтобус. У квітні 2018 р., коли сталася повінь, працівники служби спасіння вилучили в нього мікроавтобус для перевезення людей. Влітку цього ж року йому була перерахована вартість мікроавтобуса на його рахунок у банку. У вересні Пивовар переконався на власні очі, що його мікроавтобус використовувався районною держадміністрацією, і звернувся до неї з вимогою про його повернення. Держадміністрація відмовила йому в цьому, пояснивши, що мікроавтобус було реквізовано, і Пивовар тепер не є його власником. Тоді останній звернувся до суду з позовом про повернення йому мікроавтобуса, а також відшкодування збитків із урахуванням раніше перерахованої на його рахунок суми як відшкодування. На думку Пивовара, мікроавтобус є його власністю, оскільки ніяких встановлених для реквізиції дій райдержадміністрація не провадила.

На яке питання розраховане це завдання? Проаналізуйте доводи сторін.

9. Басюк мешкав зі своєю дружиною та дітьми в одноповерховому житловому будинку, який належав йому на праві приватної власності. Будинок розташований неподалік від центра м. Харкова у приватному секторі. У цьому будинку Басюк жив ще з дитинства. Оскільки його батьки та дід з бабою свого часу також проживали в ньому, він вважав це місце “родовим гніздом” і дуже дорожив ним, доглядав за старим садочком та вів невелике господарство. Одного дня Басюк несподівано отримав повідомлення, яке сповіщало, що Харківською міською радою було прийняте рішення про доцільність заснування на місці, де розташовувався будинок Басюка, парку культури та відпочинку, у зв'язку з чим Басюк, як і всі інші мешканці сусідніх будинків, повинен покинути дане приміщення у відповідний строк. У цьому ж листі зазначалося, що Басюку буде надано у власність аналогічне житло з житловою площею не меншою, ніж він має на теперішній час та з кращими умовами проживання. Для отримання більш детальної інформації щодо цього питання він повинен був з'явитися за вказаною в листі адресою. Пізніше Басюку пояснили, що територіальна громада м. Харкова має намір примусово позбавити як його самого права власності на вказаний житловий будинок, так і всіх інших мешканців сусідніх будинків, і на місці їх теперішнього розташування побудувати парк культури та відпочинку місцевого значення. При цьому Басюку пообіцяли надати у

власність квартиру у сучасному багатоквартирному житловому будинку, що вже зданий в експлуатацію, з наданням відповідної додаткової грошової суми, яка необхідна для здійснення ремонту нового житлового приміщення. Басюк категорично був з цим не згоден та пояснив, що його будинок є для нього дещо більшим, ніж просто житло, і що він не хоче проживати у високоповерхівці, хоча б і самій новій та високотехнологічній, оскільки він, Басюк, є власником свого житла і відповідно до положень Конституції та ЦК України здійснює своє право власності на свій розсуд та незалежно від волі інших осіб, включно з державою та органами місцевого самоврядування. Він також наголосив на порушенні територіальною громадою м. Харкова його конституційних прав і свобод та пообіцяв, що буде скаржитися у вищі судові інстанції, включаючи Європейський суд з прав людини, не змінить своєї правової позиції та не покине власний житловий будинок, а, навпаки, буде захищати його від незаконного втручання чужих осіб на його територію.

На яке коло питань розраховане це завдання? Чи має право територіальна громада міста примусово позбавити Басюка права власності на житловий будинок? Чи правильна позиція Басюка?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Порядок державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1127. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1127-2015-p>.

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.

Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17.11.2009 № 1559–VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1559-17>.

Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 № 4765–VI. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4765-17>.

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.1995 р. № 20. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95>.

Постанова Судової палати в господарських справах Верховного Суду України від 5 жовтня 2016 року у справі № 916/2129/15. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62058323>.

Жилінкова І. Проблеми переходу прав на земельну ділянку при переході права на будівлю (будинок, споруду). *Юридичний радник*. 2005. № 2. С. 37–42.

Крат В. І. Правовий режим самочинного будівництва крізь призму нотаріального посвідчення. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2010. № 6 (54). С. 70–74.

Майданик Р. А. Речове право: підручник. К.: Алерта, 2019. 1102 с.

Спасибо І. А. Набуття права власності: моногр. К. : НДІ приват. права і підприємництва, 2009. 170 с.

Спасибо–Фатєєва І. Момент виникнення права власності за договором. Правовстановлювальні документи. *Нотаріат для вас*. 2007. № 3. С. 51–56.

Спасибо–Фатєєва І. Оформлення переходу права власності на нерухомість. *Нотаріат для вас*. 2007. № 1–2. С. 87.

Спасибо–Фатєєва І. В. Право власності профспілок. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельн. ун–ту управління та права*. 2007. № 2. С. 147–155.

Тимченко Л. М. Виникнення права власності за похідними способами набуття права власності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 1. С. 244–246. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2021/62.pdf.

Ткаченко В. Щодо особливостей виникнення права власності на об'єкти самочинного будівництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 80–84.

Тема 17. Право спільної власності

(питання для обговорення)

1. Поняття та ознаки права спільної власності.
2. Види спільної власності та критерії їх розмежування.
3. Суб'єкти права спільної власності.
4. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності (суб'єкти, порядок здійснення, правові наслідки порушення).
5. Підстави та механізм припинення спільної часткової власності.
6. Підстави виникнення спільної сумісної власності.
7. Підстави припинення права спільної сумісної власності.

Завдання

1. Левченко належало 60% в праві власності на житловий будинок, а Співаковій – 40%. За договором дарування Левченко здійснив відчуження своєї частки у праві власності на будинок Слюсаренко, не попередивши Співакову про свої наміри. Співакова звернулася до суду з позовом про

визнання договору дарування недійсним, посилаючись на порушення свого переважного права купівлі частки в праві спільної часткової власності, передбаченого ст. 362 ЦК України.

На які питання теми розраховане завдання? Чи має право Співакова подати до суду позов про визнання договору дарування недійсним? Як реалізується переважне право купівлі частки в спільній частковій власності і чи є для цього підстави у даному випадку? Чи зміниться рішення завдання, якщо частку було відчужено за договором купівлі–продажу, міни або шляхом внесення до статутного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю?

2. Соєва пред'явила позов до свого брата Кірова про поділ спадкового майна та визнання за нею права власності на 35% будинку. Позивачка вказувала, що за життя їх мати мешкала в житловому будинку, в праві власності на який їй належало 70%. Решта 30% належала її сину – Кірову (брату Соєвої), який є відповідачем по справі. Під час проживання Кіров зробив значний ремонт будинку – змінив дах, вікна, відремонтував стіни. Кіров та мати домовилися, що кожен з них буде проживати на окремому поверсі будинку: мати на першому, а Кіров на другому. Після смерті матері Соєва як спадкоємиця першої черги розраховувала отримати половину частки, яка належала її матері (70%), поділивши її з братом, тобто 35%. Але Кіров став вимагати збільшення своєї частки в праві власності на будинок, на що Соєва не погоджувалася. У зустрічному позові Кіров вказував, що мати 88 знала про значні витрати, які були зроблені ним у зв'язку з ремонтом будинку.

Домовляючись про користування лише першим поверхом будинку, вона фактично погодилася зі збільшенням частки сина в праві власності на житловий будинок з 30% до 50%. У зв'язку з цим після ремонту частка матері в праві спільної власності на будинок фактично дорівнювала 50%, спадкова частка

Соєвої має бути зменшена до 25%. Суд, розглядаючи справу, визнав доводи Кірова обґрунтованими і також, що Соєвій належить 25% в праві власності на майно. Соєва не погодилася з таким рішенням, бо, на її думку, та обставина, що фактично між її братом та матір'ю був установлений певний порядок користування спірним будинком, сама по собі не може бути підставою для збільшення частки Кірова в праві власності на будинок. Спадкодавиця не відчужувала йому у встановленому порядку будь-якої частки в праві спільної власності на будинок і до смерті їй належало 70% в праві власності на будинок.

На які питання теми розраховане це завдання? Як здійснюється право спільної часткової власності? Проаналізуйте доводи сторін спору.

3. Марчук пред'явив позов до Рижко про визнання права на 1/2 частину сум грошового вкладу. Позивач зазначив, що протягом 35 років він перебував у фактичних шлюбних відносинах з Суміхіною – сестрою

відповідачки і вів з нею спільне господарство. Отримані внаслідок цього гроші вони з Суміхіною вносили на її рахунок у банк. Вікторов вважає, що ці гроші належали йому з Суміхіною на праві спільної сумісної власності. Оскільки після смерті Суміхіної свідоцтво про право на спадщину одержала відповідачка Рижко як спадкоємиця другої черги, Вікторов звернувся до суду з позовом про визнання за ним права на половину вкладу. Справа розглядалася судами неодноразово. Місцевий суд виніс рішення про відмову позивачеві у позові, вказавши, що Марчук та Суміхіна не знаходилися в зареєстрованому шлюбі, тому не могли мати майно на праві спільної сумісної власності. Судова колегія в цивільних справах апеляційного суду залишила це рішення без змін. Марчук подав касаційну скаргу, в якій, зокрема, вказав, що пред'являючи позов, він просив не про поділ вкладу, а про визнання за ним права на половину останнього через те, що вклад є спільною власністю Марчук та Суміхіної. На підтвердження цього позивач навів докази про перерахування частини своєї заробітної плати на банківський рахунок. Суд мав врахувати ці обставини.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи має право Марчук на половину грошових коштів банківського вкладу відкритого на ім'я Суміхіної? Чи є грошові кошти банківського вкладу спільною сумісною Суміхіної та Марчук?

4. Подружжя Петренків прожили у шлюбі чотири роки. З вересня 2014 року їх шлюбні відносини фактично припинилися, проте розривати шлюб наразі вони не бажають. За час шлюбу Петренки набули за договором дарування квартиру, а за договорами купівлі–продажу автомобіль та земельну ділянку. Чоловік подав позов до суду про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя. В суді дружина заперечила проти позову і заявила, що суд у задоволенні позову повинен відмовити, і застосувати позовну давність у три роки, оскільки майно було набуто у перший рік після одруження.

Яке рішення повинен винести суд? Відповідь обґрунтуйте. Назвіть види майнових правовідносин подружжя.

5. Колотенко звернулась до Іваненка з позовом про розірвання шлюбу, зареєстрованого у 2013 р., і поділ спільного майна. До такого майна, на думку позивачки належали: меблевий гарнітур; депозитний вклад у банку в розмірі 31 тис. грн. (16 тис.грн. Іваненко вклав до укладення шлюбу, а далі поповнював вклад після одруження); житловий будинок, побудований за час шлюбу; зарплата чоловіка за останні півроку, яку він не отримав через заборгованість підприємства, де він працював. Позивачка також вважала, що її особистою власністю є таке майно: телевізор, куплений нею під час шлюбу за позичені у матері кошти; норкова шуба, подарована їй чоловіком на весілля; дача і земельна ділянка, яку вона успадкувала після смерті матері. Позивачка з 4 років

подружнього життя 3 роки не працювала, перебуваючи на утриманні чоловіка, 2 з них займалася доглядом за дитиною, а останній рік працювала, отримуючи зарплату втричі більшу, ніж чоловік.

Яке рішення має винести суд? Який порядок поділу майна подружжя в добровільному порядку і за рішенням суду?

6. Шига Олексій звернувся до суду з позовною заявою до Шига Антоніни про виділ в натурі частки житлового будинку, що є об'єктом спільної сумісної власності. Шига Олексій з Шига Антоніною з 04 серпня 1984 року перебували в зареєстрованому шлюбі. За рішенням Попільнянського районного суду Житомирської області від 04 вересня 2018 року шлюб між ними було розірвано. У період шлюбу, 27 серпня 2009 року за договором купівлі–продажу подружжям було придбано житловий будинок, який розташований м.Коростень Житомирської області, право власності на який зареєстровано на Шига Антоніна. Шига Олексій зазначив, що житловий будинок було придбано під час перебування у шлюбі, отже він належить подружжю на праві спільної сумісної власності. Шлюбний договір між ними не укладався, взаємної згоди щодо порядку поділу майна між ними не досягнуто, отже Шига Олексій вважає що має право на виділення в натурі 1/2 частки житлового будинку з господарськими будівлями та спорудами.

На підставі вищевикладеного, Шига Олексій просив суд виділити в натурі йому 1/2 частку житлового будинку, який розташований м. Коростень Житомирської області, з господарськими будівлями та спорудами, як частку у спільному сумісному майні подружжя. Відповідач, Шига Антоніна, в судовому засіданні позовні вимоги не визнала, та заперечувала проти розподілу житлового будинку згідно варіанту № 1 Висновка експерта 1 від 01 березня 2020 року, просила провести розподіл житлового будинку згідно варіанту № 2 експерта від 01 квітня 2020 року, та просила суд виділити саме їй в натурі 1/2 частку житлового будинку.

На які питання теми розраховане завдання? Визначте порядок здійснення спільної власності. Чи має право позивач на виділ у натурі його частки із спільного майна? Визначте підстави припинення права спільної сумісної та спільної часткової власності. Яку консультацію має надати юрист у ситуації, що склалася?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Постанова Пленуму Верховного Суду України наведених в пункті 14 постанови від 22 грудня 1995 року № 20 «Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності», https://zakononline.com.ua/documents/show/173376_523390

Рішення Конституційного Суду України у справі за

конституційним зверненням приватного підприємства „ІКІО“ щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 61 Сімейного кодексу України № 1–8/2012 від 19 вересня 2012 року. Офіційний Вісник України. 2012. № 75.

Постанова Великої Палати Верховного Суду від 21 листопада 2018 року у справі № 372/504/17 (провадження № 14–325цс18), <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78215412>

Постанови Верховного Суду від 20 червня 2018 року у справі № 756/14404 (провадження № 61–24789св18) <http://reyestr.court.gov.ua/Review/74927169>

Постанова Пленуму Верховного Суду України від 21.12.2007 року «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя». Вісник Верховного Суду України. 2008. №1 <https://ips.ligazakon.net/document/VS07651>

Гриняк А. Окремі аспекти набуття фізичними особами права спільної власності. *Підприємництво, госп–во і право*. 2008. № 12. С.14–18.

Крат В. І. Переважне право купівлі частки в спільній частковій власності. *Нотаріат для вас*. 2010. № 12 (134). С. 32–38; № 1–2 (135–136). С. 62–70.

Надьон В. В. Обов'язки подружжя, що виникають з приводу спільної сумісної власності. *Проблеми законності*. Вип. 132. 2016. С. 46–49.

Надьон В. В. Укладення договору одним із подружжя без належної згоди другого. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2019. № 18. С.51–58.

Явор О.А. Юридичні факти в сімейному праві України: усталені підходи і новітні тенденції. Монографія Харків: Право, 2016. 351 с.

Olga A.Yavor, Viktoriia V. Nadon, Olena O. Ruban Transformation of legal regulation of family relations under the impact of scientific progress *ASTRA Salvensis*, Supplementno.1, 2019.С. 523–537

Явор О.А. Презумпція спільності права власності подружжя на квартиру та підстави її спростування. *Visegrad Journal on Human Rights*. Issue 2. 2022 рік. С.187 – 191 [file:///C:/Users/User/Downloads/VJ%D0%9DR_2_2022%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/VJ%D0%9DR_2_2022%20(1).pdf)

Тема 18. Захист права власності

(питання для обговорення)

1. Поняття та засади захисту права власності.
2. Цивільно–правові засоби захисту права власності. Види позовів про захист права власності.
3. Віндикаційний позов.

4. Порядок розрахунків при витребуванні майна із чужого незаконного володіння.
5. Негаторний позов.
6. Позов про визнання права власності.
7. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.

Завдання

1. 15 січня 2015 року Нечипорук була оголошена померлою. У зв'язку із відсутністю у неї спадкоємців, її майно, у тому числі, будинок площею 150 м.кв., перейшло у власність територіальної громади. У подальшому територіальна громада переоблаштувала цей будинок для розміщення дитячого садку, зробивши прибудову. Після таких дій площа будинку зросла до 350 м.кв.

У лютому 2021 року Нечипорук з'явилася до населеного пункту за місцезнаходженням свого майна. Свою тривалу відсутність вона пояснила тим, що потрапила у дорожньо–транспортну пригоду, втратила пам'ять, а документів, згідно з якими можна було ідентифікувати її особу, у неї при собі не було. Від друзів Нечипорук дізналася, що вона була оголошена померлою, а належне їй майно перейшло у власність територіальної громади.

Після звернення до суду Нечипорук рішення про оголошення її померлою було скасовано. Вона звернулася до уповноважених органів територіальної громади із вимогою про повернення їй будинку. Територіальна громада відмовилася задовольнити ці вимоги, мотивуючи свою відмову тим, що вона є власником спірного будинку на законних підставах, на переобладнання будинку під дитячий садок було витрачено значні кошти, повернення будинку призведе до того, що дитячого садку у населеному пункті не буде у зв'язку із чим виникне значна соціальна проблема.

Нечипорук звернулася до територіальної громади із віндикаційним позовом про витребування будинку із чужого незаконного володіння.

На яке питання розраховане завдання? Що є предметом віндикаційного позову? Чи є підстави для задоволення позову Нечипорук ? Яке рішення має винести суд?

2. Петренко передала за договором майнового найму ТОВ «Радій» автомобіль BMW. У договорі сторони обумовили, що ТОВ може передавати цей транспортний засіб у прокат. ТОВ «Радій» уклало із Фесенком договір прокату згаданого вище транспортного засобу. Фесенко, скориставшись наявністю у нього документів на автомобіль та підробивши довіреність від Петренка на право розпорядження згаданим транспортним засобом, продала його Іванчуку.

Після спливу строку прокату ТОВ «Радій», не отримавши автомобіль

від Фесенка, звернулось до правоохоронних органів із заявою про те, що транспортний засіб знаходиться в угоні. Правоохоронці, за результатами перевірки заяви, повідомили ТОВ про те, що автомобіль зареєстровано на праві власності Іванчука, який і використовує його на законних підставах.

Про згадані обставини ТОВ «Радій» невідкладно повідомила Петренка. Останній звернувся до правоохоронних органів із заявою про викрадення автомобіля та із позовом до суду до Іванчука про витребування майна із чужого незаконного володіння. Факт підробки підпису Петренка у довіреності було підтверджено висновком експертизи. Іванчук заперечував проти позову, наголошуючи на тому, що він є добросовісним набувачем, а факт викрадення транспортного засобу у Петренка не підтверджено вироком суду, який вступив в законну силу. Іванчук повідомив, що Петренко мав би на його думку звернутися із позовом до Фесенка про відшкодування шкоди, якщо той її спричинив, а не вимагати автомобіль у добросовісного набувача. До того ж ним були здійснено витрати на утримання автомобіля (виконано регламентні роботи із технічного обслуговування транспортного засобу (заміна моторного мастила, паливного та повітряного фільтрів, фільтру салону тощо)) та витрати на проведення капітального ремонту двигуна. Загальна сума витрат складала 47 тисяч гривень, з яких 12 тисяч гривень – витрати на утримання автомобіля, а 35 тисяч гривень – вартість капітального ремонту двигуна.

На яке питання розраховане завдання? За яких умов майно може бути витребуване у добросовісного набувача? Чи має право власник вимагати від добросовісного набувача відшкодування витрат на утримання майна? Яке рішення має прийняти суд?

3. Сидорчук передала козу на утримання Вітренко. Вирішивши, що утримувати тварину занадто обтяжливо матеріально та це потребує значних фізичних зусиль, остання подарувала козу своєму знайомому Савченко. Через тривалий час, Сидорчук з'явилася за козою до Вітренко. Остання повідомила, що Сидорчук була відсутньою занадто довго і вона була вимушена подарувати тварину Савченко. Сидорчук звернулася із позовом до суду до Савчека про витребування тварини та доходів у розмірі 1000 гривень (вартість козиного молока, які Савченко отримала від використання кози). У зв'язку із цим, Савченко зазначила, що вона є добросовісним набувачем і не повинна нічого повертати позивачеві, а коза за весь час перебування у неї не доїлася, оскільки потрапила до неї вже хворою і навпаки, вона понесла значні витрати на лікування кози та на її утримання у розмірі 1300 гривень, які їй має компенсувати Вітренко.

Яке рішення має прийняти суд?

4. Осіпенко посадила яблуню на своїй земельній ділянці. Вінніченко, її сусід, тимчасово проживав у цей час за кордоном. Повернувшись

додому, він побачив, що гілки із яблуні перекривають йому в'їзд до гаражу, а також перекривають природне освітлення із однієї сторони будинку. У зв'язку із цим він не може поставити автомобіль до гаражу; у кімнатах, які знаходилися у затіненому яблунею боку будинку, з'явилася волога та грибок. Вінніченко звернувся до Осіпенко із вимогою спиляти яблуню. Остання відмовилася від задоволення згаданих вимог, мотивуючи це тим, що Вінніченко скоро знову збирається їхати за кордон на тривалий час і майже не користується будинком, яблуня знаходиться на земельній ділянці, яка належить їй, вона не повинна знищувати свою власність на догоду сусіду, а продаж врожаю від яблуні приносить Осіпенко, як пенсіонерці значний дохід.

Вінніченко звернувся за консультацією до адвоката.

На яке питання розраховане завдання? Від імені адвоката поясніть Вінніченко, як він має діяти у цій ситуації, щоб захистити порушене право.

Список нормативно–правових актів та літератури::

Про судову практику у справах за позовами про захист права приватної власності: постанова Пленуму Верховного суду України від 22.12.1995р. № 20. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0020700–95#Text>.

Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. Верховний суд України. URL:[https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419](https://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419).

Гнатів О.Б. Захист права власності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Львів, 2014. 202с.

Гузь Є. В. Проблеми віндикації в цивілістиці і правозастосовчій практиці. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 2. С. 207–211.

Кот О. Превентивні способи захисту права власності у системі захисту прав. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 38–45.

Філонова Ю.М. Захист речових прав на чуже майно в Україні. : дис ... канд.юрид. наук.: спец. 12.00.03. Харків, 2020. 237 с.

Тема 19. Речові права на чуже майно

(питання для самостійного вивчення)

1. Загальна характеристика та види речових прав на чуже майно.
2. Володіння. Право володіння. Фактичне володіння.
3. Поняття користування чужим майном (сервітут).
4. Право користування чужою земельною ділянкою для

сільськогосподарських потреб (емфітевзис).

5. Поняття та підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіції).
6. Захист речових прав на чуже майно.
7. Підстави та наслідки припинення речових прав на чуже майно.

Завдання

1. Волошин перебуваючи у відпустці влітку 2019 року зустрів Кириченко, з якою вони вирішили спільно проживати однією сім'єю після повернення додому. Оскільки у Кириченко власного житла не було, а Волошин мав у власності житловий будинок в котеджному містечку “Лісне”, то Волошин поселив Кириченко до себе. Шлюб між Волошином і Кириченко не укладався, проте вони з червня 2019 р. по жовтень 2022 р. проживали разом, вели спільне господарство, мали спільний бюджет. У липні 2022 р. Волошин запідозривши Кириченко у зраді, посварився з нею і наказав збирати речі і забиратися геть з його будинку. Кириченко відмовилась залишати будинок. Тоді Волошин змінив замки у вхідних дверях і не пускав Кириченко до будинку. Кириченко звернулась з позовом до суду про визнання за нею права користування житлом у належному Волошину житловому будинку. У судовому засіданні Волошин заявив, що він є власником житлового будинку, а Кириченко жодних прав на цей будинок немає.

Вирішіть спір. Яке рішення має винести суд?

2. У грудні 2022 року Костенко звернувся до суду з позовом, в якому просить суд встановити на його користь земельний сервітут щодо земельної ділянки загальною площею 0,1100 га, яка належить на праві власності Бондаренко. В обґрунтування своїх вимог позивач посилається на те, що на підставі рішення сесії Пісочинської сільської ради від 31.08.2022 року йому видано свідоцтво про право власності на нерухоме майно – житловий будинок загальною площею 373 кв. м, житловою 128 кв. м. Належний йому на праві власності житловий будинок розташований на земельній ділянці площею 0,1100 га з цільовим призначенням для будівництва і обслуговування жилого будинку, господарських будівель і споруд власником якої є Бондаренко. Також Костенко зазначає, що нормальне господарське використання ним житлового будинку неможливо без обтяження сервітутом земельної

ділянки відповідача. З підстав встановлення земельного сервітуту змушений звернутися до суду.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має винести суд?

3. У липні 2021 року Коваль та Дмитрюк звернулись в суд з позовом до Грушовенко про розірвання договорів користування земельними ділянками для сільськогосподарських потреб (емфітевзису). Обґрунтовуючи заявлені позовні вимоги, вказують, що вони є власниками земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, Вказані земельні ділянки вони передали у користування Грушовенко, уклавши з нею відповідні договори користування земельними ділянками для сільськогосподарських потреб (емфітевзису). Зазначається, що відповідно до п.3.1 та п.3.6 договорів емфітевзису, укладених з Ковалем та Дмитруком, відповідачка за користування земельними ділянками кожного року до 31 грудня зобов'язалась сплачувати позивачам грошові кошти у розмірі 6% та 7% від вартості земельних ділянок, а також зобов'язалась сплачувати земельний податок. Однак, Грушовенко вказаних умов договорів емфітевзису не виконала, плати за землю та земельного податку не сплачувала, внаслідок чого податковими органами нараховані штрафні санкції.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має винести суд?

4. Карпенко звернулася до суду з позовом до Лагути про визнання договору суперфіцію недійсним та його скасування, зазначаючи, що їй на праві власності належить 189/300 частин житлового будинку інша частина якого належить відповідачці. Розташований житловий будинок з належними до нього будівлями та господарськими спорудами на земельній ділянці, що перебуває у користуванні його власників. Однак у 2022 році відповідачка почала проводити будівельні роботи на земельній ділянці загального користування, повідомивши, що вся земельна ділянка передана їй у користування для здійснення будівництва. На її звернення Шевченківська міська рада повідомила про укладення з Лагутою договору суперфіцію на земельну ділянку площею 0,0910 га для будівництва житлового будинку, господарських будівель і споруд, в який рішенням ради № 553 від 20 грудня 2022 року внесено зміни щодо площі переданої відповідачці земельної ділянки із її зменшенням до 256 кв.м згідно схеми землекористування. Посилаючись на те, що рішення Шевченківської міської ради, на підставі яких укладалися договір та зміни до нього і самі угоди порушують її права, як співвласника будинку, прийняті та укладені

без врахування рішення суду від 18.07.1969 року щодо визначення порядку користування спірною земельною ділянкою, що фактично позбавляє її вільно та безперешкодно користуватися частиною переданої їй у користування земельної ділянки, позивачка, з урахуванням уточнень в процесі розгляду справи, просила суд визнати недійсними рішення Шевченківської міської ради, а також укладені з Лагутою договір суперфіцію та додаткового до нього договору.

Проаналізуйте ситуацію. Яке рішення має винести суд?

Список нормативно–правових актів та літератури::

Крат В. І. Загальна характеристика сервітуту. *Нотаріат для вас*. 2011. № 4 (138). С. 21–29.

Нагнибіда В. І. Речові права на чуже майно: досвід правового регулювання зарубіжних країн: [моногр.] В. І. Нагнибіда; Акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва, Лаб. з пробл. адаптації цивіл. законодавства України до стандартів Європ. Союзу. – К.: НДІ приват. права і підприємництва АПРН України, 2009. – 181 с.

Огляд судової практики Верховного Суду у справах щодо користування земельною ділянкою: сервітут, емфітевзис, суперфіцій. Затверджено на нараді суддів Касаційного цивільного суду від 01 квітня 2019 року. Київ, 2019. 21 стор.

Підпригора О. Речові права на чуже майно за новим Цивільним кодексом України. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 4.

Право власності в Україні: навч. посібник за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. К.: Юрінком Інтер, 2000.

Про деякі питання практики розгляду справ у спорах, що виникають із земельних відносин: постанова Пленуму Вищ. госп. Суду України від 17.05.2011 р. № 6 [Електрон. ресурс] Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/SDD00021?an=33>

Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 16.04.2004 р. № 7 [Електрон. ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04#Text>

Про практику застосування судами статті 376 Цивільного кодексу України (про правовий режим самочинного будівництва): постанова Вищ. спеціалізов. суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30.03.2012 р. № 6 [Електрон. ресурс] Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0006740-12#Text>

Цюра В. В. Речові права на чуже майно: наук.–практ. посіб. К. :

КНТ, 2006. 136 с.

Філонова Ю.М. Захист речових прав на чуже майно в Україні. : дис ... канд.юрид. наук.: спец. 12.00.03. Харків, 2020. 237 с.

Яворська О.С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно–правові аспекти: монографія. О.С. Яворська. Тернопіль, 2009. 384 с.

Тема 20. Загальні положення про спадкування

(питання для обговорення)

1. Поняття та види спадкування.
2. Час і місце відкриття спадщини.
3. Право на спадкування, усунення від права на спадкування.
4. Склад спадщини. Права та обов'язки осіб, які не входять до складу спадщини.
5. Особливості спадкування окремих об'єктів.
6. Спадкування обов'язку відшкодувати майнову шкоду (збитки) та моральну шкоду, яка була завдана спадкодавцем.
7. Обов'язок спадкоємців відшкодувати витрати на утримання, догляд, лікування та поховання спадкодавця.

Завдання

1. У 1996 році в місті Києві померла Абрамова, після смерті якої відкрилася спадщина, що складається з права на земельну частку (пай) розміром 2,7 в умовних кадастрових гектарах. Спадкоємці на земельну частку (пай), які б прийняли спадщину у встановленому законом порядку, відсутні.

На яке питання розраховане завдання? Хто має право прийняти спадщину, якщо: 1) спадкоємці відсутні; 2) спадкоємці відмовилися від прийняття спадщини?

2. 27 жовтня 2018 року померла Кривенко, після смерті якої відкрилася спадщина на належне їй нерухоме майно, зокрема, квартиру за адресою: вул. Берегова, 15 у м. Харкові.

02 травня 2019 року, до нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини звернулася донька померлої – Кривенко. Проте їй було відмовлено у видачі свідоцтва про право на спадщину у зв'язку з пропуском строку на прийняття спадщини.

На думку доньки, строк на звернення з заявою про прийняття

спадщини вона не пропустила та своєчасно подала відповідну заяву, оскільки згідно з статтею 254 ЦК України цей строк закінчувався 28 квітня 2019 року, що був вихідним днем. Водночас першим робочим днем було 02 травня 2019 року, саме в цей день вона подала заяву про прийняття спадщини.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити спір? Який спосіб захисту спадкових прав слід застосувати у визначеній справі?

3. Дунаєв знаходився на обліку та отримував страхові виплати в Управлінні виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України в Донецькій області. З липня 2015 року Управлінням виконавчої дирекції фонду соціального страхування України в Донецькій області, Дунаєву було відмовлено у нарахуванні щомісячних страхових виплат на підставі того факту, що місто перебуває під тимчасовою окупацією..

У жовтні 2016 року, Дунаєв помер, його син висловив бажання прийняти спадщину, тому звернувся до нотаріуса з приводу оформлення своїх спадкових прав. Нотаріусом був зроблений запит про суми нарахованих та неоподаткованих за життя страхових виплат Дунаєву до Управління виконавчої дирекції фонду соціального страхування України в Донецькій області, але відповідь надана не була.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу? Чи має право правонаступник отримати у спадок невиплачені Дунаєву страхові виплати? Чи повинен Фонд соціального страхування нараховувати і виплачувати страхові виплати на окупованих територіях? Що входить у склад спадщини?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013 № 24–753/0/4–13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>

Про судову практику в справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>

Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2014 року № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.05.2011 № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>

Про затвердження Положення про Спадковий реєстр: наказ Міністерства юстиції України; Положення, Форма типового документа, Заява від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>

Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: наказ Міністерства юстиції України; Положення від 18.05.2009 № 870/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09#Text>

Бірюков І. А. Поняття та характеристика спадкових правовідносин. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 1 (106). С. 26–35.

Главач І. І. Теоретичні питання класифікації учасників спадкових правовідносин. *Збірник наукових статей*. 2017. С. 201–210. URL: lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9278/1/1051-Текст%20статті-

Калінюк А. Л. Особливості реалізації спадкових прав вітчизном, мачухою: теоретичні та практичні аспекти. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки.* № 2. 2020. С. 45–53.

Кравчик М. Б. Спадкові правовідносини як механізм здійснення спадкових прав. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* 2018. Вип. 3. С.102–107.

Крат В. І. У спадкових спорах застосовуються як принципи приватного права, так і принципи, що характерні для права спадкового. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1289744/>.
Опубліковано 29.06.2022

Крат В. І. Принципи приватного та спадкового права важливі при вирішенні спадкових спорів. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1308308/>.
Опубліковано 17.08.2022

Кухарев О. Є. Правові підстави повернення спадкоємцю відумерлого майна. *Часопис Київського університету права.* 2016. № 3. С. 203–207.

Кухарев О. Є. Аналіз судової практики розгляду цивільних справ про спадкування: практичний посібник. Друге видання. Київ: Алерта, 2020. 362 с.

Кухарев О.Є. Спадкове право України : підручник. Київ : Алерта, 2020. 362 с.

Кухарев О. Є. Теоретичні та практичні проблеми диспозитивності в спадковому праві: монографія. Київ: Алерта, 2019. 498 с.

Михайлів М. О. Правова природа права на спадкування в міжнародному приватному праві. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 4. С. 165–168.

Надьон В. В. Права та обов'язки (у сукупності) як складові спадщини. *Часопис Київського університету права.* 2016. № 1. С. 147–151.

Печений О. П. Війна як фактор впливу на спадкові правовідносини. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/vijna-yak-faktor-vplyvu-na-spadkovi-pravovidnosyny/>

Печений О. П. Визначення складу спадщини за цивільним законодавством України: окремі проблемні питання. *Вісник НААУ.* 2019. № 6 (54). С. 21–27.

Розгон О. В. Особливості виконання зобов'язань спадкодавця перед кредиторами. *Вісник НААУ.* 2019. № 6 (54). С. 28–37.

Рубан О.О. Особливості усунення від права на спадкування за

українським та європейським законодавством. Європейські перспективи. № 4. 2021. С. 151–156.

Спасибо–Фатеева І. В., Надьон В. В. Правова природа обов'язків у спадкових правовідносинах. Вісник Національної академії правових наук України. 2016. № 1 (84). С. 66–75.

Спасибо–Фатеева І. В. Спадкове право крізь призму судової практики: монографія. Київ: Екус, 2022. 536 с.

Спасибо–Фатеева І. В. Поняття спадщини та проблеми визначення її складу. Цивілістика : на шляху формування доктрин : вибр. наук. праці. Харків : Золоті сторінки, 2012. С. 555–564.

Ходико Ю. Є. Щодо особливостей правового режиму об'єкта спадкового правовідношення. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 40 (Том 1). С. 87–90.

Тема 21. Спадкування за заповітом

(питання для обговорення)

1. Поняття заповіту та право на заповіт.
2. Види заповіту.
3. Форма заповіту.
4. Заповідальний відказ.
5. Встановлення сервітуту в заповіті.
6. Право на обов'язкову частку у спадщині.
7. Підпризначення спадкоємця.
8. Скасування та зміна заповіту.
9. Недійсність заповіту.
10. Спадкування частини спадщини, що не охоплена заповітом.
11. Виконання заповіту.

Завдання

1. Після смерті матері (Баранкової), її донька (Довженко), як спадкоємиця 1-ої черги спадкоємців за законом, подала заяву про прийняття спадщини до приватного нотаріуса, яким була відкрита спадкова справа. Після спливу 6-ти місяців донька звернулася з заявою до нотаріуса про видачу свідоцтва про право на спадщину за законом. Проте виявилось, що Баранкова 20 січня 2006 року склала на ім'я своєї сестри заповіт, посвідчений секретарем сільської ради. У відповідності з цим заповітом Баранкова на випадок своєї смерті заповіла все своє майно своїй сестрі (Кривенко). З цих підстав нотаріус відмовив Довженко у

видачі свідоцтва про право на спадщину за законом.

Довженко вважає вказаний заповіт недійсним з тих підстав, що при його складанні не дотримано вимог щодо його форми та порядку засвідчення, зокрема, заповіт не містить дати і місця народження заповідача, у ньому не зазначена повна назва посадової особи, яка засвідчила заповіт, не вказано, що ця особа є уповноваженою у посвідченні заповітів, заповідачу роз'яснені не ті статті ЦК України. Також не зазначено, чи прочитано заповіт в голос і чи відповідає він волевиявленню заповідача, оскільки заповіт написаний не власноручно, а за допомогою загальноприйнятих технічних засобів. У заповіті не вказано місце його складання, назва посадової особи, яка поставила в заповіті підпис.

На які питання теми розраховане це завдання? Чи можна вважати вказані порушення підставою для визнання заповіту недійсним? Чи можливе одночасне прийняття спадщини за законом, і за заповітом? Вирішить справу по суті?

2. 21 січня 2016 року Димченко склав заповіт, згідно якого заповів належну йому на праві спільної сумісної власності частину квартири у м. Києві, своїй дочці – Кревченко. Заповіт посвідчено радником з консульських питань посольства України у Великій Британії. 15 лютого Димченко помер.

15 серпня 2016 року Кревченко подала до державної нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини після смерті батька. До заяви Кревченко долучила оригінал заповіту та інші необхідні документи.

Постановою державного нотаріуса нотаріальної контори від 21 серпня 2017 року Кревченко відмовлено у вчиненні нотаріальної дії – видачі свідоцтва про право на спадщину за заповітом після смерті її батька на майно, зазначене у заповіті. У постанові була зазначена інформація про відсутність даних про те, що заповіт посвідчено уповноваженою особою у присутності щонайменше двох свідків та, що при посвідченні заповіту було враховано вік заповідача, стан його фізичного здоров'я, в тому числі, наявність захворювання очей. Окрім того, не надано доказів того, що радник з консульських питань є уповноваженою особою вчиняти відповідні нотаріальні дії.

Кревченко вважає, що постанова нотаріуса про відмову у вчиненні нотаріальної дії є незаконною і підлягає скасуванню, оскільки при складанні заповіту повністю дотримано вимоги законодавства України, заповіт складений з дотриманням форми та правил посвідчення

консулом заповітів, заповіт не визнавався судом недійсним, а тому нотаріус зобов'язаний видати свідоцтво про право на спадщину.

Як слід вирішити справу? В яких випадках нотаріус має право відмовити спадкоємцю у видачі свідоцтва про право на спадщину? Якщо нотаріус вчинив правомірно, чи має право Кривченко скористатися правом спадкування за законом?

3. Гавринюк за життя склала в один день два заповіти: перший об 11:00 год, яким все своє майно заповідала Котирейчук, та другий о 15:30 год, яким заповідала лише земельну частку (пай) на користь Котирейчук.

Клімова, як спадкоємець за законом, вважала, що спадкоємець Котирейчук за заповітом успадкувала лише земельну частку (пай), а все інше майно має спадкуватися між всіма спадкоємцями за законом, які в установленій строк прийняли спадщину, а саме житловий будинок та земельні ділянки площею 0,3708 га та площею 0,2179 га.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу? Чи має право спадкодавець змінювати умови заповіту? Хто має право скасувати заповіт?

4. Корнієнко за час життя склала заповіт та заповіла все своє майно на користь свого сина. У зв'язку з хворобою заповідачки та неможливістю підписати власноруч заповіт, за її дорученням, у порядку статті 1253 ЦК України та Порядку вчинення нотаріальних дій посадовими особами органів місцевого самоврядування, заповіт був посвідчений при двох свідках, дієздатність яких перевірено посадовою особою, яка вчинила цю нотаріальну дію – секретарем сільської ради.

На яке питання розраховане завдання? Чи має право секретар сільської ради посвідчувати заповіт? Хто повинен роз'яснити права заповідачу при складанні заповіту?

5. 18 травня 2022 р. Ворожейкіна склала заповіт щодо всього свого майна на користь своєї подруги Дудіної, заповіт було посвідчено нотаріально.

15 грудня 2022 р. секретарем селищної ради було посвідчено заповіт Ворожейкіної щодо всього її майна на користь Гриньової. У зв'язку з хворобою Ворожейкіна не могла самостійно підписати заповіт, тому за неї розписалась Гриньова. Свідками виступили чоловік та мати Гриньової. Після смерті Ворожейкіної на її спадщину претендують Дудіна, Гриньова та тітка померлої Вовчаренко.

На яке питання розраховане завдання? Хто із спадкоємців закликається до спадкування? Чи зміниться рішення, якщо заповіт Ворожейкіної на користь Гриньової буде визнаний судом недійсним як вчинений під впливом насильства? Чи має право тітка померлої успадкувати частину майна?

6. Після смерті Кобзева його спадщину, що складалася з предметів звичайного домашнього вжитку та вкладу у банку, прийняв брат, який проживав разом з ним вісім років та на користь якого був складений заповіт. Повнолітня непрацездатна донька померлого, яка проживає окремо від батька в іншому місті, подала позов про визнання заповіту недійсним. Вона вважає, що має право на обов'язкову частку у спадщині батька.

На яке питання розраховане завдання? Як слід вирішити справу?

7. При складанні заповіту Дьомін зазначив, що його донька отримує право на спадкування, якщо буде проживати у м. Києві, а син – якщо закінчить Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого у м. Харкові. На момент смерті Дьоміна його донька проживала у м. Одесі, а син навчається на третьому курсі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого у м. Харкові. Донька спадкодавця звернулася до нотаріуса і зазначила, що має намір оскаржити дійсність заповіту щодо умови її проживання, оскільки вона не знала про наявність у заповіті такої умови. Син спадкодавця вважає, що він має право на отримання спадщини, тому що для прийняття спадщини встановлений шестимісячний строк, а диплом про закінчення університету він отримає через два роки.

На яке питання розраховане завдання? Проаналізуйте позиції спадкоємців.

8. Подружжя Криворученко звернулося до нотаріуса з проханням надати консультацію щодо таких питань: що таке заповіт подружжя, його форма та зміст; як вирішується доля спільного майна подружжя, щодо якого вони уклали єдиний заповіт, після смерті одного з подружжя; чи входить до складу спадщини майно, набуте подружжям до шлюбу або за договором дарування; що таке спадковий договір і чим він відрізняється від заповіту подружжя; чи може бути скасовано заповіт повністю або в його частині у випадку смерті одного з подружжя; які передбачені заходи по забезпеченню виконання заповіту подружжя?

Дайте відповіді на питання подружжя Криворученко.

Список нормативно-правових актів та літератури:

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013 № 24–753/0/4–13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>

Про судову практику в справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>

Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2014 року № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.05.2011 № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>

Про затвердження Положення про Спадковий реєстр: наказ Міністерства юстиції України; Положення, Форма типового документа, Заява від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>

Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: наказ Міністерства юстиції України; Положення від 18.05.2009 № 870/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09#Text>

Анікіна Г.В. Особливості спадкування за заповітом за законодавством зарубіжних країн. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 138–142.

Кернична С. Форма заповіту як обов'язкова умова його дійсності в українському законодавстві та законодавстві окремих європейських країн (Франції, Німеччини, Польщі). URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua>.

Кучер В. О. Спадкові відносини за законодавством України та країн ЄС: окремі питання правозастосовчої практики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 121–125.

Кобзар В. В. Актуальні питання правового регулювання спадкування за заповітом. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2015. Вип. 32. Том 2. С. 45–48.

Оновлення Цивільного кодексу України: формування підходів: колективна монографія; за ред. проф. Довгерта А.С. і проф. Харитонова Є.О. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 674 с.

Private law codifications in Belgium. 2012. № 2. P. 112–118. URL: <https://www.law.kuleuven.be/personal/mstorme/taiwan2012HeirbautandSt>.

Inheritance tax and law in Czech Republic. URL: <https://www.globalpropertyguide.com/Europe/Czech-Republic/Inheritance>.

Тема 22. Спадкування за законом

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття та черговість спадкування за законом.
2. Зміна черговості одержання права на спадкування.
3. Спадкування за правом представлення.
4. Розмір частки у спадщині спадкоємців за законом.

Завдання

1. Червоненко К. є спадкоємицею померлої матері за законом. У зв'язку з тим, що Червоненко К. пропустила строк для прийняття спадщини, вона звернулася до суду із позовом про визначення

додаткового строку для прийняття спадщини після смерті її матері. Але до вирішення судом цього питання, вона померла. Спадкоємцем за законом Червоненко К. є її син – Червоненко Л.

Чи може бути син – Червоненко Л. спадкоємцем майна щодо якого відкрита спадкова справа на мати – Червоненко К, але яка не встигла прийняти спадщину, у зв'язку зі смертю?

2. У Симоненко було два сина, один з яких є особою з інвалідністю з дитинства. За життя Симоненко склала заповіт, відповідно до умов якого все майно – ½ квартири та дві земельні ділянки були заповідані дорослому працездатному сину. Отримавши щодо спадщини відмову у нотаріуса особа з інвалідністю за допомогою опікуна звернулась до суду із позовом про визнання права власності на частину майна померлої матері на підставі статті 1241 ЦК України – «право на обов'язкову частку у спадщини».

Чи має право особа інвалід отримати обов'язкову частку у спадщині?

3. Позичальник і власник будинку, що перебуває в іпотечі, помер. У виконавчій службі на виконанні залишилось рішення суду, де відповідачем був померлий, про стягнення боргу: заборгованості за кредитом, пені, судових витрат. Банк звернувся до суду із заявою про заміну сторони у виконавчому провадженні на спадкоємця (у справі їх декілька). Проте у матеріалах справи були відсутні відомості про те, хто зі спадкоємців прийняв спадщину, про обсяг отриманого у спадщину майна, про частки спадкоємців у спадковому майні, зокрема у будинку, який перебуває в іпотечі.

Як слід вирішити справу? Чи зобов'язані спадкоємці відповідати за борги спадкодавця? У яких випадках, смерть спадкодавця припиняє боргові зобов'язання?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Про судову практику розгляду цивільних справ про спадкування: Вищий спеціалізований суд; Лист від 16.05.2013 № 24–753/0/4–13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v-753740-13#Text>

Про судову практику в справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного Суду України від 30 травня 2008 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706–VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>

Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 № 3425–XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text>

Про затвердження Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України: наказ Міністерства юстиції України; Порядок від 22.02.2012 № 296/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-12#Text>

Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо нотаріату та державної реєстрації в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 719. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/719-2022-%D0%BF#Text>

Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 05 листопада 2014 року № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF#Text>

Порядок оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи: постанова КМУ від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text>

Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 № 1105–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14#Text>

Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року № 164. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>

Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 № 1952–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>

Про затвердження Порядку державної реєстрації заповітів і спадкових договорів у Спадковому реєстрі: постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 11.05.2011 № 491. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2011-%D0%BF#Text>

Про затвердження Положення про Спадковий реєстр: наказ Міністерства юстиції України; Положення, Форма типового документа, Заява від 07.07.2011 № 1810/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0831-11#Text>

Про затвердження Положення про державний нотаріальний архів: наказ Міністерства юстиції України; Положення від 18.05.2009 № 870/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09#Text>

Надьон В.В. Обов'язки спадкоємців, що виникають при спадкуванні за

законом. *Теорія і практика правознавства*. 2016. Вип. 1(9). С. 1–13.

Рубан О.О. Усунення від права на спадкування одного з батьків. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.69.24>. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. № 69 (2022) С. 138 – 142 URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/254541/251761>

Сегенюк А. В. Особливості спадкування за законом. *Часопис цивілістики*. 2020. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8687/32.pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Желіховська Ю. В. Поняття та юридична природа «спадкового представлення». *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серія «Юридические науки». 2013. Т.26 (65). № 2–1. Ч.1. С. 261–265. URL: lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9278/1/1051-Текст%20статті-2160-1-10-20191031.pdf

Тема 23. Здійснення спадкових прав

(питання для обговорення)

1. Право на прийняття спадщини та способи його здійснення.
2. Строки прийняття спадщини та наслідки їх пропусення.
3. Відмова від прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини на користь іншої особи.
4. Перехід права на прийняття спадщини (спадкова трансмісія).
5. Відумерлість спадщини.
6. Поділ спадщини між спадкоємцями. Переважне право окремих спадкоємців на виділ їм певного спадкового майна в натурі. Перерозподіл спадщини.
7. Пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців.
8. Охорона спадщини та управління нею.
9. Офрмлення права на спадщину.

Завдання

1. Після смерті Турівської 10 квітні 2019 року залишилася квартира, автомобіль та грошовий вклад у банку, що належали їй на праві власності. Син та дочка померлої, які проживали в іншому місті, у серпні 2019 року звернулися до нотаріуса за місцем відкриття спадщини і подали заяви про прийняття спадщини після їх померлої матері. Також спадкоємці розповіли нотаріусу, що їх батько (чоловік померлої Турівської, який постійно проживав разом із жінкою) вирішив не приймати спадщину після їх матері, щоб належне їй майно одразу успадкували діти, тому

повідомив, що не виявив бажання звертатися до нотаріуса з заявою про прийняття спадщини у 6-місячний строк з часу відкриття спадщини.

Поміркуйте, з якими питаннями пов'язане дане завдання? Який зміст права на прийняття спадщини? Чи буде в цьому випадку бездіяльність чоловіка померлої Турівської неприйняттям спадщини або відмовою від неї? Надайте роз'яснення спадкоємцям.

2. До юридичної фірми «СТАТУС» у червні 2022 звернулася за консультацією Базилевич. Вона повідомила юристу, що 01 вересня 2021 року помер її батько, який проживав у м. Харків і після якого залишилася спадщина. Жінка зазначила, що вона була єдиним спадкоємцем, однак на момент смерті батька вона працювала в Ірландії по довгостроковому контракту, який мав закінчитися 25 лютого 2022 року. Після цього вона планувала повернутися до України і подати заяву про прийняття спадщини після померлого батька. Оскільки 24 лютого 2022 року в Україні почалася війна, Базилевич через небезпеку прийняла рішення тимчасово залишитися за кордоном і не змогла вчасно подати заяву про прийняття спадщини у встановлений законом строк. Таким чином, жінку цікавило наступне питання: чи може вона все ще реалізувати своє право на прийняття спадщини за таких обставин і який для цього існує спосіб?

Назвіть у які способи відповідно до положень ЦК України може реалізувати свої права спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини? Надайте консультацію по вказаній справі. Чи зміниться Ваша консультація, у разі наявності інших спадкоємців, крім Базилевич, які прийняли спадщину, однак погоджуються, що вона також має таке право.

3. У липні 2020 року Юркевич захворів на Covid-19. Внаслідок тяжкого перебігу захворювання він помер 10 серпня 2020 року у лікарні. Після його смерті залишилася квартира та автомобіль, які він заповідав своїй дружині та доньці.

Разом із дружиною та дочкою Юркевича 20 жовтня 2020 року до нотаріуса звернулася також і сестра спадкодавця, Хромченко, яка наполягала на прийнятті спадщини після померлого брата. Зокрема, жінка вказувала, що 01 жовтня 2020 року померла їх з покійним Юркевичем мати, якій було 78 років. На думку Хромченко, її 78-річна мати, будучи непрацездатною мала право на обов'язкову частку у спадщині після смерті Юркевича, однак не встигла її прийняти. Тому будучи єдиним спадкоємцем після смерті матері до Хромченко перейшло й право на прийняття належної померлій обов'язкової частки у спадщині брата.

Що таке спадкова трансмісія? Як повинен діяти нотаріус у такому випадку: прийняти заяву Хромченко про прийняття спадщини чи відмовити в прийнятті такої заяви. Відповідь обґрунтуйте.

4. Васильченко, який постійно проживав у м. Харків, у жовтні 2017

року залишив заповіт. Оскільки чоловік не мав ні дружини, ні рідних, він розпорядився, щоб усе його майно (квартира та гараж в м. Харків, дачний будинок та земельна ділянка у м. Дергачі Харківського району) на випадок смерті перейшло до його позашлюбного сина Петренка, з яким він не спілкувався за життя. 23 травня 2020 року Васильченко помер.

Петренко не виявив бажання приймати спадщину після померлого Васильченка, тому звернувся до нотаріуса та написав заяву про відмову від неї. Заяв про прийняття спадщини від інших можливих спадкоємців за законом до нотаріуса протягом встановленого законом строку більше не надходило.

Які дії повинен вчинити нотаріус за таких обставин? Що таке відумерлість спадщини? Який порядок визнання спадщини відумерлою? Поясніть, хто в описаному випадку може набути прав на майно, що належало спадкодавцю.

5. У квітні 2021 року Богомолів вирішив придбати житловий будинок у с. Бабаї Харківського району. Оскільки чоловік не мав достатньої суми грошей для здійснення покупки нерухомості, він уклав кредитний договір з банком “ДУМБ” строком на два роки. В якості забезпечення кредитного зобов’язання в іпотеку було передано належну Богомоліву на праві власності однокімнатну квартиру в м. Київ.

У грудні 2021 року, Богомолів загинув у ДТП. Після його смерті претензії на спадщину, до складу якої входило наступне майно: житловий будинок у с. Бабаї, однокімнатна квартира в м. Києві, гараж та автомобіль, заявили мати спадкодавця, його дочка та син.

Між спадкоємцями виник спір щодо їх часток у спадщині. Зокрема, дочка вважала, що з огляду на те, що останні 5 років до часу відкриття спадщини вони зі спадкодавцем проживали разом однією сім’єю, вели спільний побут та господарство, то вона має отримати більшу частку у спадковому майні, ніж інші спадкоємці. Не погоджуючись з наведеними аргументами, син Богомолів вирішив звернутися до знайомого юриста, попросивши роз’яснити: на яку частку в спадковому майні він може претендувати? Також чоловіка цікавило питання, чи повинен він буде сплачувати кредит банку у разі прийняття спадщини після батька та який розмір таких сплат? або, можливо, вказане кредитне зобов’язання припинилося внаслідок його смерті?

Грунтуючись на положеннях ЦК України надайте роз’яснення по даній справі. У якому випадку кредитор спадкодавця, позбавляється права вимоги до спадкоємців, що прийняли спадщину?

6. Демченко проживав у м. Чугуїв Харківської області. Через те, що чоловік хворів на лейкоз і усвідомлював можливість своєї швидкої смерті, та, дізнавшись у серпні 2021 року про вагітність своєї дочки, він залишив заповіт на грошовий вклад на користь свого майбутнього онука чи онучки, яка мала народитися через 8 місяців.

30 вересня 2021 року Демченко помер. Спадкове майно, що залишилося після його смерті (крім грошового вкладу вказаного у заповіті) складалося також з квартири, автомобіля та предметів домашньої обстановки та вжитку. Спадкоємцями за законом, дружиною та донькою померлого, 28 листопада 2022 року було подано заяви при прийнятті спадщини до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. 05 квітня 2023 року жінки звернулися до нотаріуса з вимогою видати їм свідоцтво про право на спадщину, посилаючись на сплив шестимісячного строку з дня відкриття спадщини. Нотаріус відмовила спадкоємцям, пояснивши це тим, що вона може видати свідоцтво про право на спадщину на зазначене майно лише після народження дитини, якій спадкоємець заповів грошовий вклад.

Який загальний порядок та строки оформлення права на спадщину передбачений ЦК України? Поясніть, чи є правомірними дії нотаріуса? Відповідь обґрунтуйте.

Список нормативно–правових актів та літератури:

Спадкове право: крізь призму судової практики. *Монографія за ред. І. В. Спасибо–Фатєєвої*. Харків: Екус, 2021. 536 с.

Бондаренко–Зелінська Н., Бориславська М., Трач О. Суб’єкти права на звернення до суду у справах про визнання спадщини відумерлою. *Університетські наукові записки*. 2021. № 2. С. 70–94. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/80_70-94/pdf

Баб’юк П. М. Способи здійснення права на прийняття спадщини за законодавством України та інших європейських держав. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства*. 2021. № 56. С. 23–39. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/12256>

Гуменюк К.П. Характеристика інституту відумерлості спадщини. *Форум. Права*. 2017. № 5. URL: <http://forumprava.pp.ua/files/106-111-2017-5-16-.pdf>

Заїка Ю. О., Солтис Н. Б., Проценко В. В., Рябоконт С. О. Сучасні тенденції розвитку спадкового права (порівняльно–правове дослідження): Монографія. НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака. Київ, 2015. 248 с.

Кухарев О. Є. Актуальні аспекти здійснення спадкоємцями права на прийняття спадщини в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 222–225. URL: http://lsej.org.ua/11_2022/50.pdf.

Кухарев О. Сутність спадкової трансмісії у спадковому праві України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2015. № 2 (81). С. 73–81. URL: https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1336/su_tnist_spadkovoyi_transmisiyi_u_spadkov.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Розгон О.В. Визнання права власності на спадкове майно за

спадковою трансмісією і при спадкуванні за законом у порядку черговості. *Вісник НААУ*. 2020. № 11 (68). С. 54–59. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/343512364.pdf>

Надбон В.В. Обов'язки спадкоємців, що виникають при спадкуванні за законом. *Теорія і практика правознавства*. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2016_1_8

Федорич І.Я. Здійснення права на спадкування за цивільним законодавством України : дис. на здобуття наук.ступ.к.ю.н. 2018. 236 с. URL: https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2018/06/dis_Fedorych-1.pdf

Нестерцова–Собакарь О.В., Кахович О.О. Реалізація спадкових прав. *Право і суспільство*. 2017. № 6. ч. 2. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/6_2017/part_2/12.pdf

Кравчик М. Б. Новели реалізації спадкових правовідносин. *Право і суспільство*. 2022. №4. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/11.pdf

Бондаренко–Зелінська Н., Бориславська М., Трач О. Субекти права на звернення до суду у справах про визнання спадщини відумерлою. *Університетські наукові записки*. 2021. № 2. С. 70–94. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/80_70-94/pdf

Гончарова А. В. Спадкова трансмісія та спадкове представлення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03.Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К.: Б. в., 2012. 20 с.

Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя: рішення Науково–експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29 січня 2009 року Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001323-09>

Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верховного суду України від 30 травня 2008 року № 7. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>

Рішення Буринського районного суду Сумської області від 21 листопада 2011 року у справі № 2–360/11 .Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/20341228>

Рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 19 квітня 2012 року у справі № 2/1005/791/2012. Єдиний державний реєстр судових рішень України. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/24026196>

Тема 24. Спадковий договір

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття, предмет та форма спадкового договору.
2. Момент набуття права власності за спадковим договором.
3. Сторони у спадковому договорі, їх права та обов'язки.
4. Особливості спадкового договору з участю подружжя.
5. Забезпечення виконання спадкового договору.
6. Розірвання, зміна та припинення спадкового договору.

Завдання

1. Міщенко та Оніщенко уклали спадковий договір посвідчений нотаріально, відповідно до якого до Міщенко переходив житловий будинок, належний Оніщенку, а Міщенко зобов'язувався утримувати Оніщенка до його смерті, поховати його, спорудити надмогильний пам'ятник та доглядати могилу. Оніщенко помер 20.04. 2021 року та був похований Міщенком згідно з умовами договору. У нотаріальну контору звернулася сестра Оніщенка за оформленням права на спадщину. Одночасно вона звернулася до суду з позовом до Міщенка про усунення перешкод у користуванні житловим будинком.

У позовній заяві сестра Оніщенка заявила, що Міщенко не виконує умови договору, а саме: не спорудив пам'ятника, в будинку не проживає і не доглядає за ним, права власності на житловий будинок не оформив.

Дайте правову оцінку ситуації. Що таке спадковий договір? Які спільні та відмінні риси спадкового договору, договору ренти та договору довічного утримання? Чи входить будинок до складу спадщини? Чи правомірні вимоги сестри померлого?

2. Після смерті Максименко О. у 2022 році на спадкування його майна претендують син спадкодавця Максименко І. та його двоюрідна сестра. Спадкове майно складається з будинку, земельної ділянки та автомобіля. Спадкодавець залишив заповіт на все майно на ім'я сина, який було посвідчено нотаріусом у 2017 році. Але у 2019 році Максименко О. уклав спадковий договір із Говардовським Т., який після смерті Максименко О. набув право власності на будинок та земельну ділянку відчужувача. Син спадкодавця звернувся до юриста оскільки вважав дії Говардовського Т. незаконними, скасувати спадковий договір і визнати його єдиним спадкоємцем. Юрист Максименко І. роз'яснив йому, що відповідно до чинного законодавства України заповіт, складений щодо майна, вказаного у спадковому договорі, є нікчемним, а тому пізніше вчинений спадковий договір скасовує заповіт. Максименко І. не погодився із аргументами адвоката і звернувся до суду.

На яке питання розраховане завдання? Чи правомірні вимоги Максименко І.? Яке рішення прийме суд? Чи зміниться рішення суду, якщо

спадковий договір був би укладений у простій письмовій формі? Дайте ґрунтовну відповідь.

3. У грудні 2021 року Парубко О. звернувся до суду з позовом до Коломойка К. про стягнення коштів. Позовні вимоги обґрунтував тим, що 25 жовтня 2019 року між його батьком Парубко А. (набувач) та Коломойко К. (відчужувач) був укладений спадковий договір, за умовами якого відчужувач зобов'язався передати після своєї смерті на користь Парубко А. належну йому на праві приватної власності двокімнатну квартиру, площею 80 кв. м. На виконання спадкового договору та підтвердження справжності його намірів батько передав Коломойко К. грошові кошти у розмірі 100 000 грн 00 коп., про що 25 жовтня 2019 року було складено розписку.

У липні 2020 р. батько помер, спадкоємцем після смерті є Парубко О. На його пропозицію переукласти спадковий договір відповідач відмовився, грошові кошти отримані за розпискою на виконання спадкового договору Коломойко К. не повернув.

Посилаючись на наведене, просив стягнути з відповідача грошові кошти у розмірі 130000 грн. 00 коп., з яких: 100 000 грн. 00 коп. – сума боргу; 30 000 грн. 00 коп. – інфляційні втрати.

У відповідь на позов Коломойко К. вказав, що оскільки набувач за спадковим договором помер, то зобов'язання за спадковим договором припинено. Набувач не поніс будь-яких витрат, пов'язаних з виконанням спадкового договору, а передача грошових коштів відбулася поза межами його умов. Крім того, відповідач вказав, що в розписці зазначено, що спадковий договір укладено ним добровільно при здоровому розумі та ясній пам'яті, з повним розумінням значення своїх дій, без впливу тяжких обставин, в інтересах сім'ї. У разі розірвання вищевказаного договору з його ініціативи або за наявності його вини, він зобов'язується повернути вищевказану суму не пізніше одного місяця з дня розірвання договору. Тому просив у позові відмовити.

Визначте законність спадкового договору та розписки. Проаналізуйте доводи сторін. Які існують підстави для припинення спадкового договору? Які права мають спадкоємці набувача за спадковим договором у випадку, якщо набувач помер раніше відчужувача? Вирішіть спір по суті.

Список нормативно-правових актів та літератури:

Про судову практику у справах про спадкування: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 30.05.2008 р. № 7. Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08#Text>

Алфьорова Т. М. Правова природа спадкового договору. *Problems and*

perspectives of modern science and practice. Abstracts of I International scientific and practical conference. Graz, Austria. 30–31 January. 2020. URL: https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=CWgHEAAAQB AJ&oi=fnd&pg=PA51&ots=5shxYaM—3&sig=OTdhA2Xv8zySyCfAhBFWpJwwSys&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Жилінкова І. В. Актуальні питання спадкового права України: *матеріали до семінару. інформ.–пр. центр “Ксилон”*. 2009. 400 с.

Ієвіня О. Спадковий договір: спірні питання. *Мала енциклопедія нотаріуса: наук.практ. журнал Асоціації приват. нотаріусів Харк. обл.* 2011. № 4. С. 96–106.

Куліцька С. В. Проблемні питання сутності та забезпечення виконання спадкового договору. *Часоп. Київ. ун–ту права*. 2012. № 2. С. 396–399.

Кучеренко Д. С. Спадковий договір: теорія та практика. *Часоп. Київ. ун–ту права*. 2010. № 4. С. 201–206.

Кухарєв О. Є. Спадкове право України: *навч. посібник*. 2013. К.: Алерта.

Кухарєв О.Є. Виконання спадкового договору: нотаріальна та судова практика. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2016. Вип. 5. С.140–149.

Луць В. Окремі питання спадкового договору в цивільному праві України. *Юрид. Україна*. 2009. № 9. С. 31–36.

Майданик Р. А. Поняття і правова природа спадкового договору за цивільним законодавством України. *Юрид. Україна*. 2008. № 6. С. 48–61.

Майданик Р. А. Елементи і виконання спадкового договору за цивільним законодавством України. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2008. № 1. С. 95–100.

Нелін О. І. Спадковий договір: історичні аспекти розвитку. *Бюл. М–ва юстиції України*. 2009. № 7. С. 91–97.

Печений О. П. Спадкове право. Х.: Фактор, 2012. 368 с.

Рябоконь Є. О. Деякі аспекти вчинення нотаріальних дій при посвідченні спадкового договору. *Бюл. М–ва юстиції України*. 2010. № 8. С. 111–119.

Спадкове право: крізь призму судової практики: монографія/ за ред. І.В. Спасибо–Фатєєвої. Харків: Екус, 2021. 536 с.

Слома В. М. Спадковий договір за законодавством України. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2010. Вип. 25. С. 144–148.

Самойлова І. Спадковий договір: правова природа за законодавством України та країн Європи. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 54–59.

Нестерцова–Собакарь О.В. Спадковий договір як інститут спадкового

права України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 147–154.

Шама Н. Поняття та ознаки спадкового договору. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія юрид.* Вип. 49. 2009. С. 142–150.

Яворська О. С. Передання майна у власність за спадковим договором. *Унів. наук. записки*. 2008. № 1 С. 62–67.

Тема 25. Загальна характеристика права інтелектуальної власності

(питання для самостійного вивчення)

1. Поняття права інтелектуальної власності та його загальна характеристика.
2. Співвідношення права інтелектуальної власності з правом власності.
3. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Підстави виникнення (набуття) права інтелектуальної власності.
5. Особисті немайнові та майнові права інтелектуальної власності.
6. Перехід майнових прав інтелектуальної власності до інших осіб.
7. Строки чинності майнових прав інтелектуальної власності.
8. Способи захисту права інтелектуальної власності судом.

Завдання

1. Художник Буковець, плануючи розпочати роботу над новою картиною, розклав на столі чистий аркуш паперу та відкрив кілька банок акварельної фарби. Коли він вийшов за пензликами в іншу кімнату, його кіт Аполлінарій перевернув банки з фарбами, залив ними папір і розмазав лапами.

Повернувшись, художник винайшов роботу Аполлінарія цілком вдалим твором сучасного мистецтва та, вважаючи себе правоволодільцем авторських прав (оскільки кіт Аполлінарій є його власністю), запропонував видавництву "Modern garbage" набути авторських прав. Видавництво погодилося та звернулося до юриста для консультації та підготовки договору.

Дайте правову оцінку ситуації. Чи виникли права інтелектуальної власності на картину kota Аполлінарія? І, якщо виникли, хто є володільцем авторських прав?

2. Гуцько відвідав безкоштовний семінар "Як робити гроші з повітря"

і записав кілька важливих тез лектора Мажоренка на диктофон. Потім він майже дослівно записав ці фрагменти у вигляді тексту та опублікував від свого імені у соцмережі. Мажоренко виявив цей запис і висунув претензії до Гуцька щодо його видалення з соцмережі. Той претензію не визнав, вважаючи, що лекція звучала усно, ніде на матеріальних носіях особисто Мажоренком не фіксувалася і, отже, Мажоренко не має жодних прав щодо цього матеріалу, оскільки не створив жодного об'єкта інтелектуальної власності, що охороняється.

Дайте правову оцінку ситуації.

Список нормативно–правових актів та літератури:

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012600–12#Text>

Атаманова Ю. Є. Складний результат інтелектуальної діяльності та особливості прав на нього. *Право України*. 2011. – № 3. С. 127–138.

Вахонєва Т. Поняття права інтелектуальної власності та його складові. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 24 – 32.

Гумега О. Досвід європейських країн у процесі вдосконалення цивільно–правового захисту прав інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 6. С. 87–95.

Євков А. М. «Проблематика правового регулювання паралельного імпорту товарів, які містять об'єкти інтелектуальної власності, та вичерпання виключних прав в законодавстві України». *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Ужгород, 2014. т. 1. № 29. С. 140–144. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2014_29%281%29_35

Жилінкова О. В. Співвідношення понять «інформація» та «об'єкт права інтелектуальної власності». *Юридична Україна*. 2010. № 8. С. 68–72.

Кохановська О. В. Основні теорії права інтелектуальної власності та їх вплив на розвиток сучасного законодавства в Україні. *Право України*. 2011. № 5. С. 52–59.

Крижна В. М. Інтелектуальна власність: правовий аспект. *Бізнес: зб. систематизованого законодавства*. 2009. № 6. С. 86–90.

Кузнецова Н. С. Проблеми захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Право України*. 2011. № 3. С. 21–29.

Нерсесян А. Форми захисту прав інтелектуальної власності в Україні: теоретичні аспекти. *Юрид. журн*. 2010. № 6. С. 39–40.

Право інтелектуальної власності України. за ред. В. І. Борисова. Х.:

Право, 2008. С. 7–26.

Рудник Т. Проблеми захисту права інтелектуальної власності в Україні: теорет. аспект. *Підприємництво, госп–во і право*. 2012. № 8. С. 8–10.

Стефанчук Р. О. Перспективи розвитку права інтелектуальної власності в Україні (на прикладі особистих немайнових прав). *Право України*. 2011. № 3. С. 45–59.

Ус М. В. Колізії виключних прав на об'єкти інтелектуальної власності (постановка проблеми). *Юрид. Україна*. 2008. № 7. С. 74–79.

Харитоновна О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади) : моногр. О.: Фенікс, 2011. 346 с.

Харитоновна О. І. Поняття та види цивільних правовідносин інтелектуальної власності. *Право України*. 2011. № 3. С. 66–77.

Яркіна Н. Є. Спільні права інтелектуальної власності: їх виникнення та здійснення. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2010. № 4. С. 145–155.

Яроцький В. Л. Принцип вичерпання прав на об'єкти інтелектуальної власності. *Цивілістичні читання з проблем права інтелектуальної власності, присвяч. пам'яті проф. О. А Підпригори*. К.: Лазуріт–Поліграф, 2008. С. 114–121.

Тема 26. Авторське право і суміжні права

(питання для обговорення)

1. Твори як об'єкти авторського права, їх різновиди.
2. Суб'єкти авторського права. Презумпція авторства.
3. Поняття співавторства та його різновиди.
4. Особисті немайнові права автора.
5. Майнові права автора, їх зміст та класифікація.
6. Виникнення авторських прав, строки їх чинності. Значення державної реєстрації авторських прав. Сповідення про авторські права.
7. Поняття суміжних прав, їх об'єкти та суб'єкти.
8. Суміжні права виконавців, виробників фонограм та відеограм, організацій мовлення.
9. Цивільно–правові способи захисту авторських та суміжних прав в судовому порядку.

Завдання

1. Трушкін є відомим блогером, що мандрує різними країнами світу і на своєму YouTube–каналі розповідає про особливості культури та

побуту місцевих жителів, а також цікаві факти, що трапилися з ним під час подорожей. Повернувшись з чергової подорожі Трушкін побачив в книжковому магазині нову книгу письменника Копіна «Мандруємо вдома», в якій Трушкін впізнав докладний переказ матеріалу зі свого блогу – опис різних подій, традицій та культурних особливостей, що були показані в його відеороликах. Також в книжці містилися рецепти національних страв, які наводилися Трушкіним.

Також Трушкіну повідомили, що нещодавно підприємцем Шаурменко був відкритий новий ресторан «True–Skin», який пропонує екзотичні страви і меню якого здебільшого складають страви за рецептами з блогу Трушкіна. Трушкін пред'явив претензію до Копіна з вимогою припинення продажу книг, оскільки, на думку Трушкіна, це порушує його авторське право, і компенсації моральної шкоди. Також Трушкін пред'явив претензію до Шаурменка щодо припинення використання викладених ним рецептів (авторське право на які також належить Трушкіну) або ж укладення з ним ліцензійного договору.

Копін претензію відхилив, так як, на його думку, в своїй книжці він лише висвітлював фактичний матеріал, базуючись на розповідях Трушкіна, проте він самостійно у власному літературному стилі створив цей літературний твір. Крім того, блог

Трушкіна – це «розповідь в прямому ефірі», зафіксована на відео. Тому, на думку Копіна, матеріали блогу Трушкіна можуть охоронятися як «виконання» або ж «відеограма» (тобто об'єкти суміжних прав), проте жодних об'єктів авторського права в матеріалах Трушкіна немає.

Шаурменко також відхилив претензію, оскільки вважає, що рецепти Трушкін не винайшов, а дізнався від місцевих жителів різних країн. До того ж Шаурменко вважає, що ці рецепти не отримали охорони, оскільки ніде не були зареєстровані, а лише містяться в мережі Інтернет. І, врешті рещт, використовує він рецепти саме з книги Копіна, а не з YouTube, бо вони викладені в тексті і це значно зручніше.

Трушкін подав позови до суду.

Які охоронювані об'єкти авторського права та/або суміжних прав фігурують в цій справі? Які умови їх охорони? Чи порушені права Трушкіна і які саме? Дайте оцінку аргументам сторін та вирішіть справи по суті.

2. Фотограф–натураліст Орлюк, який працює у видавництві «Копірайт», вирішив зробити серію фотографій рідкісних тварин. Для цього він під'єднав датчики руху до декількох фотокамер, встановив їх в заповіднику у місцях можливої появи тварин і налаштував таким чином, щоб камери автоматично спрацьовували, коли тварина з'являється у фокусі. Через кілька днів він отримав кадри тварин і опублікував їх на

своєму власному сайті.

Однак згодом Орлюк дізнався, що видавництво «Копірайт» видало книгу, в якій використало фотографії з сайту Орлюка і доповнило їх текстовим описом відповідних тварин. Орлюк пред'явив претензію до видавництва у зв'язку з порушенням своїх авторських прав. Проте видавництво претензію не визнало, мотивувавши тим, що, по-перше, автором твору є людина, що своєю творчістю створила певний твір, а ці фотографії були зроблені не Орлюком, а саме тваринами (за допомогою датчику руху) і тому не охороняються авторським правом взагалі. По-друге, на думку видавництва, якщо б ці фотографії і охороняються авторським правом, то вони вважались би службовими творами і всі майнові права належали видавництву.

Орлюк звернувся до адвоката за консультацією.

Які критерії охорони творів? У чому може полягати «оригінальність» творів? Якими правовими засобами може автор протидіяти незаконному використанню творів? Що таке службовий твір? Кому належать права на службовий твір? Що має порадити адвокат?

3. Панасенко, який є шанувальником серії книг про агента 007 Джеймса Бонда, написав власний роман, в якому розповідається про нові пригоди цього агента, і запропонував його видавництву. Проте видавництво відмовилося від співпраці, оскільки вважає, що Панасенко порушив авторські права, створивши власний роман шляхом переробки творів Яна Флемінга (автора оригінальних книг) без дозволу правоволодільца.

Панасенко заперечив проти цього і запевнив, що його роман – результат не переробки, а власної творчості (всі пригоди він придумав самостійно лише з використанням відомого персонажу – Джеймса Бонда). Тоді Панасенко опублікував свій роман в електронному форматі, створивши особистий профіль на сайті «Samizdat». Але через деякий час адміністрація сайту видала цей твір, пояснивши, що отримала претензію від представника правоволодільца, якому належать права на творчість Яна Флемінга. Адміністрація вважає, що у разі невидалення роману Панасенка до сайту буде пред'явлена вимога щодо відшкодування шкоди за порушення авторських прав. Панасенко наполягав на відновленні продажу свого роману, оскільки, на його думку, до сайту не може бути пред'явлено жодних вимог, тому що саме він розповсюджує цей роман за допомогою функціоналу сайту.

Панасенко звернувся до адвоката за роз'ясненнями.

Що таке переробка твору? Чи охороняються персонажі як такі? Який правовий режим охорони творів в цифровому середовищі? Чи може

нести відповідальність сайт?

Яку консультацію має надати адвокат?

4. Програміст Лавренко створив дитячу комп'ютерну гру «Острів скарбів», в якій гравець може управляти одним з персонажів та мандрувати, шукаючи скарби та борючись з піратами. Коли Лавренко запропонував потужній ІТ-компанії викупити права на гру та після певної доробки розповсюджувати її, юрист ІТ-компанії пояснив, що Лавренко створив цю гру, не маючи відповідного дозволу правоволодільця.

Лавренко відповів, що твір Р. Л. Стівенсона «Острів скарбів» написаний ще у 19-му сторіччі і тому вже не охороняється авторським правом. Однак юрист ІТ-компанії вказав, що Лавренко, створюючи графіку гри, практично скопіював зовнішній вигляд персонажів з відомого мультфільму «Острів скарбів», створеного на студії «Київнаукфільм» у 1988 році. Також в якості фонові музики використовується інструментальна обробка пісень з цього мультфільму. Однак Лавренко не погодився, оскільки вважає, що якщо оригінальний твір (роман Р.Л. Стівенсона) вже перейшов у суспільне надбання, то не охороняються і похідні твори. Крім того, мультфільм був створений ще у часи СРСР, а тому не можуть охоронятися за законодавством України.

Дайте правову оцінку аргументам сторін.

Список нормативно-правових актів та літератури:

Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792–XII в ред. Закону України від 01.01.2022 р. № 2811–IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2811-20#n7>

Про ефективне управління майновими правами правовласників у сфері авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 15.05.2018 р. № 2415–VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2415-19#Text>

Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір: постанова Каб. Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1756 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-п>

Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: постанова Пленуму Верхов. Суду України від 04.06.2010 р. № 5 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12 URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>.

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів від
від 9 вересня 1886 р. (в ред. Паризького Акту від 24.07.1971 року,
зміненого 2.10.1979 року) URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text

А. С. Штефан. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів : монографія [та ін. ; за ред. Н. М. Мироненко]. Київ : Інтерсервіс, 2019. 204 с.

Бутнік–Сіверський С. Майнові авторські права як об’єкт спадкування. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2008. № 3. С. 3–12.

Євков А. М. Використання об’єктів авторського права в рекламі в контексті проблематики вичерпання виключних прав. *Проблеми законності*. 2016. № 135. С. 52–59. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990x.135.78668>

Євков А. М. Питання правової кваліфікації комп’ютерної програми як літературного твору або наукової праці». *Часопис Національного університету «Острозька академія»*, Сер. : Право. 2013. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Choasp_2013_2_12.pdf.

Жилінкова О. В. Договори в сфері реалізації авторських прав на музичний твір. Х.: Ксилон, 2008. 212 с.

Зеров К. О. Особливості відповідальності інтернет–посередників за порушення авторських прав на твори, розміщені в мережі Інтернет URL: <http://aphd.ua/publication-159/>

Капіца Ю. М. Право інтелектуальної власності Європейського Союзу: формування, інститути, напрями розвитку. *European Union Intellectual Property Law: Formations, Institutes, Directions of Development* : монографія. Київ : Академперіодика, 2017. 663 с.

Коссак В. М. Якубівський І. Є. Право інтелектуальної власності. К.: Істина, 2007. 208 с.

Крижна В. М. Майнові права інтелектуальної власності як предмет цивільно–правових договорів. *Вісн. госп. судочинства*. 2008. № 5. С. 116–120.

Нецька Л. С. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців. Л. С. Нецька, О. М. Піщан, М. К. Галянтич та ін. Тернопіль: Підруч. і посіб., 2007. 256 с.

Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій / В. М. Крижна, Н. Є. Яркіна; за ред. В. І. Борисової. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. 112 с.

Штефанчук Р. О. Перспективи розвитку права інтелектуальної власності в Україні (на прикладі особистих немайнових прав). *Право України*. 2011. № 3. С. 45–59.

Томаров І. Презумпція оригінальності твору: потрібна чи ні? URL: <http://www.legalshift.com.ua/?p=1332>.

Штефан О. Дещо до питання про порушення у сфері авторського права. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2009. № 6.

Штефан О. Проблеми правового статусу суб'єктів «службового» твору. *Приватне право і підприємництво*. 2009. Вип 8, 105–108 URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/SBORNIKI_2010/PPP_8_2009/Shtefan.pdf

Тема 27. Патентне право

(питання для обговорення)

1. Загальна характеристика патентного права.
2. Винаходи, корисні моделі та промислові зразки як об'єкти правової охорони.
3. Критерії патентоздатності винаходів, корисних моделей та промислових зразків.
4. Набуття прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
5. Суб'єкти права на винаходи, промислові зразки та корисні моделі.
6. Особисті немайнові та майнові права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
7. Обмеження прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.
8. Порушення та захист прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Завдання

1. Петренко отримав патент України на винахід «Пристрій для виготовлення газованих напоїв». За його замовленням було виготовлено десять таких пристроїв, які він продав ТОВ «Пролісок» по 25 тисяч гривень за кожен. Довідавшись, що ТОВ «Пролісок» отримує значний прибуток від використання пристроїв, він почав вимагати додаткову щомісячну оплату за використання його винаходу у розмірі 5 відсотків від суми реалізації виготовлених за допомогою його пристроїв газованих напоїв.

Крім того йому стало відомо, що ТОВ «Веселка» фактично використовує його спосіб виготовлення газованих напоїв, хоча для цього воно створило свої установки, які істотно відрізняються від запатентованого ним пристрою, але в результаті вони отримують такий же напій і тим же способом. Петренко звернувся з претензією до ТОВ «Веселка», оскільки вважає, що воно скористалося його ідеєю, а тому повинне сплачувати кошти за це.

Під час поїздки до Польщі Петренко також виявив, що місцеве ТОВ «Інновації» займається виготовленням пристроїв для виготовлення газованих напоїв у точній відповідності з його винаходом і реалізує їх на території Польщі, Німеччини та України. Петренко звернувся до ТОВ

«Інновації» з вимогою припинити незаконні дії та відшкодувати йому завдані збитки. Керівництво ТОВ «Інновації» вважає, що виключні права Петренка не поширюються на територію Польщі, тому вони можуть вільно використовувати його винахід.

Петренко звернувся за консультацією до юриста щодо цих трьох ситуацій.

Як співвідносяться виключне право на винахід та право на матеріальний носій, у якому втілено цей винахід? Яку консультацію повинен дати юрист?

2. ТОВ «Альтернативні технології» 15.09.2022 року подало заявку і 10.03.2023 року отримало на своє ім'я патент України на корисну модель «Пристрій для блокування від дітей шухляд і дверцят».

Після цього воно звернулося з претензіями до усіх виробників та продавців зазначених пристроїв з вимогою припинити незаконне використання його корисної моделі або укласти ліцензійні договори і сплачувати винагороду за таке використання. Деякі підприємці погодились на запропоновані умови, деякі припинили цей напрямок діяльності, оскільки при сплаті ліцензійної винагороди він став би економічно не вигідним. Однак ТОВ «Розробки для дому», яке займає центральне місце на ринку з виготовлення та реалізації пристроїв для блокування від дітей шухляд і дверцят, категорично відмовився сплачувати винагороду, аргументуючи свою позицію тим, що:

1) воно уже протягом п'яти років успішно реалізує в значних обсягах зазначені пристрої, а тому новий патент не може бути перешкодою для цього;

2) патент на корисну модель на відміну від патенту на винахід видається під відповідальність заявника, тобто без проведення кваліфікаційної експертизи (експертизи по суті), а тому ТОВ «Альтернативні технології» не може забороняти іншим продовжувати свою діяльність, оскільки воно недобросовісно запатентувало пристрій, який не відповідає умовам надання правової охорони.

ТОВ «Розробки для дому» звернулося до юриста за консультацією з проханням проаналізувати зазначену ситуацію і порадити, як бути у цій ситуації.

На які питання розраховане це завдання? Які особливості набуття та реалізації прав на корисну модель? Яку консультацію повинен дати юрист?

3. ТОВ «Насолода» розробило і зареєструвало промисловий зразок «Упаковка для кондитерських виробів», який складався з упаковки оригінальної форми з написом «Насолода» з різних сторін. Після тривалого успішного продажу їх продукції у цій упаковці воно виявило, що ТОВ «Смак дитинства» випускає свою продукцію в упаковці такої ж форми. ТОВ «Насолода» звернулося з вимогою до ТОВ «Смак дитинства» припинити порушення їх прав на промисловий зразок. Однак ТОВ «Смак

дитинства» заперечувало проти претензії, оскільки воно на упаковці замість написів «Насолода» розмістило свої написи «Смак дитинства», а тому споживач не вводиться в оману і відсутнє використання промислового зразка.

ТОВ «Насолода» не погодилося з таким тлумаченням і звернулося до суду, оскільки була повністю скопійована форма їх упаковки, а саме заради неї вони і реєстрували промисловий зразок.

Проаналізуйте аргументи сторін.

На яке питання розраховане це завдання? Що визнається використанням зареєстрованого промислового зразка? Яке рішення прийме суд?

4. Працівник Волощук при виконанні трудових обов'язків створив винахід, який значно покращує роботу двигунів. Розуміючи цінність цього об'єкту і можливість його широкого комерційного впровадження, Волощук захотів запатентувати цей винахід лише на своє ім'я. Він звернувся за консультацією до юриста з запитанням, як краще діяти у цій ситуації. Оскільки він ще не повідомив роботодавця про отриманий результат, то його цікавило, зокрема, чи є сенс це робити.

На яке питання розраховане це завдання? Кому належать права інтелектуальної власності на винахід, створений у зв'язку з виконанням трудового договору? Яку консультацію повинен дати юрист?

5. Підприємець Кононенко в процесі своєї діяльності створив пристрій для дозування сипких матеріалів. Він широко його використовував у своїй підприємницькій діяльності, не хвилюючись про оформлення прав інтелектуальної власності. Через п'ять років він отримав претензію від ТОВ «Техно» з вимогою припинити порушення прав на їх винахід. З'ясувалося, що три роки тому ТОВ «Техно» подало заявку на винахід, а рік тому отримало патент і хоче одноосібно виготовляти і реалізувати такі пристрої. Кононенко заперечував проти вимог і звернувся до юриста за консультацією. Крім бажання продовжувати виготовляти і використовувати пристрої для дозування сипких матеріалів у своїй підприємницькій діяльності, його бентежило те, що у патенті винахідником зазначено Сидоренка, який є працівником ТОВ «Техно». Кононенко хотів би, як мінімум, щоб саме він офіційно був визнаний винахідником.

На яке питання розраховане це завдання? Яку консультацію повинен дати юрист? Які переваги і недоліки використання винаходу в режимі секретності без його патентування?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (ратифіковано Законом № 1678-VII від 16.09.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1678-18>

Договір про патентну кооперацію від 19.06.1970 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/895_001

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_018

Про охорону прав на винаходи та корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-III в ред. Закону України від 01.07.2000 р. № 3687-XII зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

Про охорону прав на промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>

Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-ix>

Регламент Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності, затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 02.03.202 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-21>

Правила розгляду заявки на винахід та заявки на корисну модель, затверджені Наказом Міністерства освіти і науки України від 15.03.2002 р. № 197. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0364-02>

Правила розгляду заявки на промисловий зразок, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 18.03.2002 № 198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0313-02>

Положення про Державний реєстр патентів України на винаходи, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-01>

Положення про Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на секретні винаходи, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 14.11.2001 р. № 739. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-01>

Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.04.2001 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0378-01>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

Крижна В. М., Н. Є. Яркіна; Право інтелектуальної власності України: конспект лекцій. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. Х.: Право, 2008. 111 с.

Правова охорона винаходів і корисних моделей в Україні: проблеми теорії та практики: [моногр.] / за заг. ред. Ю. Л. Бошицького, Я. Г. Вороніна К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2010. 342 с.

Ярошевська Т. В. Охорона прав промислової власності: приватно-правовий аспект : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2021. 38 с.

Тема 28. Правові засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів і послуг

(питання для обговорення)

1. Загальна характеристика правових засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
2. Суб'єкти права на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.
3. Загальна характеристика комерційного найменування.
4. Співвідношення комерційного найменування, найменування юридичної особи і торговельної марки.
5. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування.
6. Поняття, види та умови надання правової охорони торговельним маркам.
7. Правова охорона добре відомих торговельних марок.
8. Особливості реалізації прав на торговельні марки в мережі Інтернет.

9. Поняття географічного зазначення та обсяг його правової охорони.
10. Майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення та строки їх чинності.
11. Припинення прав на комерційне найменування, торговельну марку і географічне зазначення.
12. Захист прав на комерційні найменування, торговельні марки та географічні зазначення.

Завдання

1. ТОВ «Автоленд» з 2010 року на території Полтавської області відкрило мережу магазинів під назвою «Автоленд» з продажу автомобілів, запасних частин і всього того, що може знадобитися автомобілістам. 10.02.2023 року воно отримало претензію від ЗАТ «Прогрес» з вимогою припинити неправомірне використання їх торговельної марки «Автоленд». З'ясувалося, що 12.04.2021 року ЗАТ «Прогрес» подало заявку, а 27.02.2023 року отримало свідоцтво на торговельну марку «Автоленд».

ТОВ «Автоленд» з вимогами не погодилося, аргументуючи свою позицію тим, що:

1) воно використовує не чужу торговельну марку, а свій власний об'єкт інтелектуальної власності – комерційне найменування «Автоленд»;

2) ЗАТ «Прогрес» зареєструвало не словесну торговельну марку, а комбіновану, де напис «Автоленд» зроблено оригінальним шрифтом з буквами різного розміру у вигляді автомобіля. Оскільки ТОВ «Автоленд» використовує лише слово «Автоленд» стандартним шрифтом буквами одного розміру, то це у будь-якому випадку не є порушенням прав на комбіновану торговельну марку;

3) ЗАТ «Прогрес» неправомірно отримало свідоцтво на торговельну марку, оскільки воно не відповідає такому критерію надання правової охорони як новизна. Тому, якщо воно і далі буде чинити перешкоди у використанні позначення «Автоленд», ТОВ «Автоленд» звернеться до суду з позовом про визнання зазначеного свідоцтва недійсним;

4) оскільки ТОВ «Автоленд» ще з 2010 року використовує позначення, то воно має пріоритет, а тому ніхто не може заборонити йому продовжувати його подальше використання.

ЗАТ «Прогрес» з наведеними аргументами не погодилося, оскільки:

1) ТОВ «Автоленд» належать права на комерційне позначення «ТОВ «Автоленд»», яке складається із зазначення організаційно-правової форми

юридичної особи «ТОВ» і назви «Автоленд», а тому лише в такому вигляді воно може говорити про використання його комерційного найменування. Якщо ж воно використовує лише позначення «Автоленд» без зазначення організаційно–правової форми, то це є порушенням прав на торговельну марку. Тому ТОВ «Автоленд» могло б говорити про використання свого комерційного найменування лише за умови, що його магазини називалися б «ТОВ «Автоленд»»;

2) ТОВ «Автоленд» має права на своє комерційне найменування лише на території Полтавської області, а територія правової охорони торговельної марки поширюється на всю територію України. Відповідно, якщо ТОВ «Автоленд» захоче відкрити подібні магазини на іншій території України, то навіть назва магазину «ТОВ «Автоленд»» буде порушенням прав на торговельну марку.

Оскільки зазначені товариства самостійно не змогли вирішити конфлікт, то вони звернулися до юристів за допомогою.

На які питання розраховане це завдання? Детально проаналізуйте аргументи ТОВ «Автоленд» і ЗАТ «Прогрес» з позиції законодавства України. Як співвідносяться права на торговельну марку і комерційне найменування? Які роз'яснення дадуть юристи?

2. Відомий мобільний оператор ПАТ «КІЇВСТАР» з'ясував, що різні особи широко використовують його торговельні марки. Зокрема, ТОВ «Веселка» налагодило випуск і продаж спортивного одягу та взуття з написами «КІЇВСТАР» та «KYIVSTAR» і характерною п'ятикутною зіркою. ЗАО «Кондитерпром» у значних обсягах випускає печиво у вигляді зірки з п'ятьма характерними променями і написами «КІЇВСТАР» та «KYIVSTAR».

ПАТ «КІЇВСТАР» звернувся з позовами до зазначених осіб з вимогою припинити використання їх торговельних марок і відшкодувати заподіяні збитки.

Відповідачі проти позовів заперечували, аргументуючи тим, що ПАТ «КІЇВСТАР» може забороняти використання своїх позначень лише щодо телекомунікаційних послуг, а в іншій сфері ці позначення можуть вільно використовувати будь–які особи. До того ж як ТОВ «Веселка», так і ЗАО «Кондитерпром», здійснюють свою діяльність у місті Києві, а тому ніхто не може їм заборонити інформувати споживачів про це, навіть у такий незвичний спосіб.

ПАТ «КІЇВСТАР» повідомило, що йому належить біля сотні торговельних марок, у більшості з яких в тій чи іншій варіації використано

позначення зірки, написів «КИЇВСТАР» або «KYIVSTAR». Крім того, зазначені позначення визнані добре відомими торговельними марками. Тому ПАТ «КИЇВСТАР» вважає, що відповідачі недобросовісно користуються його репутацією і отримують від цього значні доходи, а тому повинні припинити свою діяльність, незважаючи на те, що вона не відноситься до телекомунікаційних послуг.

На які питання розраховане це завдання? Чим визначається обсяг правової охорони на торговельну марку? Яка особливість прав на добре відому торговельну марку? Детально проаналізуйте аргументи сторін з позиції законодавства України. Які рішення прийме суд?

3. ТОВ «П'ята стихія», яке зареєстроване і здійснює свою діяльність у місті Миргороді Полтавської області, почало випускати воду в пляшках з назвою «Вода з Миргорода» і продавати її на території всієї України. ЗАО «Миргородський завод продтоварів "Калинка"» (далі – ЗАО), яке має свідоцтво на використання географічного зазначення «Миргородська» для мінеральної води, звернулося до ТОВ «П'ята стихія» з вимогою припинити порушення їх прав на географічне зазначення, видалити з пляшок слово «Миргород» у будь-яких варіаціях або укласти ліцензійний договір і сплачувати ЗАО платежі за використання їх географічного зазначення.

ТОВ «П'ята стихія» не погодилося з претензіями, оскільки воно використовує свердловину, яка розташована рядом зі свердловиною ЗАО у межах географічного місця, з яким пов'язуються особливі властивості, певні якості та інші характеристики мінеральної води «Миргородська». ТОВ «П'ята стихія» вважає, що оскільки воно займається підприємницькою діяльністю на території міста Миргорода, то ніхто не може заборонити йому зазначати дійсне місце виготовлення товару. До того ж як ЗАО, так і ТОВ «П'ята стихія» випускають однакову мінеральну воду, яка за своїм складом належить до хлоридно-натрієвої води малої мінералізації, а тому споживач не буде введений в оману щодо особливих властивостей, якості та характеристики мінеральної води.

На які питання розраховане це завдання? Детально проаналізуйте аргументи ЗАО і ТОВ «П'ята стихія» з позиції законодавства України. Як співвідносяться права на географічне зазначення і торговельну марку? Яку консультацію повинен дати юрист?

4. ТОВ «Пегас» звернулося до ЗАТ "Дитячий світ" з вимогою припинити порушення прав інтелектуальної власності на його торговельну марку «Пегас». ЗАТ "Дитячий світ" вважало, що оскільки ТОВ «Пегас»

займається лише наданням туристичних послуг, то використання такого ж позначення іншими особами при виготовленні дитячих іграшок не порушує прав на торговельну марку.

ЗАТ "Дитячий світ" надало свідоцтво на торговельну марку, яке засвідчувало, що 17.07.2016 року ним було подано заявку, а 31.05.2018 року на його ім'я було зареєстровано позначення «Пегас» щодо усіх 45 класів товарів та послуг.

На підставі отриманої інформації ЗАТ "Дитячий світ" запропонувало укласти ліцензійний договір, за умовами якого воно б за плату отримало право на використання позначення «Пегас». Однак ТОВ «Пегас» від пропозиції відмовилося, аргументуючи це тим, що лише воно хоче мати виключне право на використання цього позначення щодо будь-яких товарів і послуг на території України, а виробництво дитячих іграшок вони вже давно планували, зокрема, як варіант сувенірної продукції для своїх клієнтів.

ЗАТ "Дитячий світ" пригрозило, що якщо не вдасться домовитися добровільно, то вони планують звернутися до суду з однією з трьох можливих вимог:

1) видати примусову ліцензію на торговельну марку «Пегас» щодо дитячих іграшок;

2) про дострокове припинення прав ТОВ «Пегас» на торговельну марку «Пегас» щодо всіх товарів та послуг, крім туристичних, у зв'язку з невикористанням;

3) про визнання за ТОВ «Пегас» права попереднього користувача.

У зв'язку з цим ЗАТ "Дитячий світ" звернувся до юриста за порадою, як краще діяти у цій ситуації.

На які питання розраховане це завдання? Детально проаналізуйте аргументи ЗАО і ТОВ «П'ята стихія» з позиції законодавства України. Як співвідносяться права на географічне зазначення і торговельну марку? Яку консультацію повинен дати юрист?

Список нормативно–правових актів та літератури:

Паризька конвенція про охорону промислової власності від 20.03.1883 р. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_123

Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами–членами, з іншої сторони (ратифіковано Законом № 1678–VII від 16.09.2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1678-18>

Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Додаток 1С до Угоди про заснування Світової організації торгівлі від 15.04.1994 р.). URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/981_018

Про охорону прав на знаки для товарів та послуг: Закон України від

15.12.1993 р. № 3689–XII зі змінами та доповненнями. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>

Про правову охорону географічних зазначень: Закон України від 16.06.1999 р. № 752–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-14>

Про географічні зазначення спиртних напоїв: Закон України від 01.12.2022 р. № 2800–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/2800-20>

Про захист інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 01.04.2022 р. № 2174–IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2174-ix>

Регламент Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності, затверджено Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України 02.03.202 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0610-21>

Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджені наказом Держпатенту України від 28.07.1995 р. № 116. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95>

Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 10.01.2002 р. № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0064-02>

Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (Ніццька класифікація). URL: <https://nice.uipv.org/info/classes>

Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності: постанова Пленуму Вищ. госп. суду України від 17.10.2012 р. № 12 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12>

Крижна В. Особливості прав на незареєстровані позначення. *Актуальні проблеми співвідношення та взаємовпливу сучасної цивілістичної доктрини, законодавства та практики правозастосування в Україні* : збірник статей до 60-річного ювілею доктора юридичних наук, професора Віталія Леонідовича Яроцького. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 295–311.

Крижна В. М. Суб'єкти права на добре відомі торговельні марки. *Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах* : матеріали III всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 11–12.11.2021). Київ, 2021. С. 184–194.

Крижна В. М. Правомірне використання іншими особами

торговельних марок, які стосуються властивостей товару. *Актуальні проблеми інтелектуального, інформаційного, ІТ та Інтернет права* : матеріали П'ятої міжнародної науково – практичної конференції (Львів, 28 травня 2021 р.). Львів: Юрид. ф–т Львів. нац. ун–ту ім. І. Франка, 2021. – 224 с. –С. 75–81.

Тема 30. Інші види прав інтелектуальної власності

(питання для самостійного вивчення)

1. Права інтелектуальної власності на цифрові об'єкти.
2. Права інтелектуальної власності на наукове відкриття та проблеми його реалізації.
3. Права інтелектуальної власності на компонування (топографію) інтегральної мікросхеми.
4. Права інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію та стан її правової охорони.
5. Права інтелектуальної власності на селекційні досягнення (сорти рослин і породи тварин).
6. Права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, об'єкти комерційної таємниці та правовий режим їх захисту.
7. Права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, співвідношення понять «комерційна таємниця» і «ноу–хау».
8. Права інтелектуальної власності на технології, створені за державні кошти.

Завдання

1. Студент Гендов А. подав на реєстрацію твір у жанрі фантастика, виконаний за допомогою чата GPT, визначивши чат-бота соавтором твору. Орган реєстрації відмовив у реєстрації твору на підставі того, що штучний інтелект не може бути автором.

Що має змінити А.І. Гендов у своїй заявці? Чи є порушенням права інтелектуальної власності використання чату GPT при написанні твору?

Чи передбачена в законодавстві України можливість охорони прав інтелектуальної власності на об'єкти, виконані з використанням штучного інтелекту? Яка юрисдикція є найбільш привабливою для захисту таких об'єктів?

2. Приватне підприємство «Лад» звернулося до районного суду з позовом до фізичної особи про відшкодування збитків, завданих розголошенням відомостей, що складають комерційну таємницю. З тексту рішення випливає, що відповідач працював в ПП «Лад» на посаді інженера–системотехніка. Під час роботи мав доступ до технічної

документації по технології виробничого процесу нанесення вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі. Будучи співробітником, він підписав трудовий договір, у якому містилися положення стосовно нерозголошення комерційної таємниці, до якої роботодавець відніс документацію з технології вказаного процесу, обладнання та технологічних процесів, пов'язаних з вакуумним електродуговим покриттям, які стануть відомі під час виконання трудових обов'язків. Після звільнення відповідач створив конкуруюче підприємство ТОВ «Покров», одним з основних видів діяльності якого є нанесення вакуумного покриття нітриду титану на підкладку листової нержавіючої сталі.

Чи може регулювати трудовий договір відносини з приводу інтелектуальної власності? Які ознаки комерційної таємниці та що має встановити суд для визначення наявності чи відсутності порушення прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю? Чи є відшкодування збитків адекватною формою захисту прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю? Чи можна визнати дії співробітника конкурентними?

3. До суду звернулася позивачка, яка звинуватила студентку своєї школи аромотерапевтів у розголошенні ноу-хау «методики аромотерапії для лікування реактивної депресії». Судом було встановлено, що студентка навчалася на курсах аромотерапії, де ознайомила із вказаною методикою для використання її у своїй подальшій професійній практиці. Також Позивачка представила до суду договір про надання навчальних послуг, що містив розділ про нерозголошення ноу-хау, який підписала студентка. В обґрунтування своєї позиції студентка вказала, що дана інформація не є секретною, бо методичка з аромотерапії опублікована на сайті школи. Крім того, в рамках навчання пацієнти могли придбати еліксир - продукт, створений за допомогою ноу-хау, тож фактично секрет ноу-хау розкривався для третіх осіб.

Що таке ноу-хау? Чи є ноу-хау об'єктом права інтелектуальної власності в Україні? Які ознаки інформації мають бути встановлені, для визначення її об'єктом ноу-хау? Чи обґрунтована правова позиція відповідачки?

Список нормативно – правових актів та літератури:

Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX [Електрон. ресурс] // Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V [Електрон. ресурс]. Офіц. веб-сайт Верхов. Ради України. Законодавство України. Режим доступу:

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-16>

Про охорону прав на сорти рослин: Закон України від 21.04.1993 р. № 3116-ХІІ в ред. Закону України від 17.01.2002 р. № 2986-ІІІ [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/3116-12#Text>

Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів: Закон України від 05.11.1997 р. № 621/97 [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Про племінну справу у тваринництві: Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-ХІІ в ред. Закону України від 21.12.1999 р. № 1328-ХІV [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3691-12>.

Про приєднання України до Міжнародної конвенції по охороні нових сортів рослин: Закон України від 02.06.1995 р. № 209/95-ВР [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/209/95-%D0%B2%D1%80>.

Бегова Т. До питання про співвідношення понять “ноу-хау” і “комерційна таємниця”. *Вісн. Акад. прав. наук України*. 2007. № 4 (51). С. 256–265.

Підопригора О. Право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми, сорт рослини, породи тварини у новому Цивільному кодексі України. *Інтелект. власність*. 2004. № 2. С. 3–9.

Право інтелектуальної власності Європейського Союзу та законодавство України. За ред. Ю. М. Капіци. К. : Вид. Дім “Слово”, 2006. 1104 с.

Сімсон О. Е. Інноваційне і креативне право: Право знань і творчості. К.: Вид. Дім “Ін Юре”, 2006. 264 с.

СЛОВНИК ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

Акти цивільного законодавства – нормативно–правові акти, які встановлюють норми, що регулюють цивільні відносини.

Акти цивільного стану – дії та події, що нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків.

Валютні цінності – це майно (товарні чи фінансові ресурси), що використовується у валютних правочинах, пов'язаних із переходом права власності на валютні цінності та (або) прав вимоги у межах змісту зобов'язань, предметом яких є валютні цінності.

Грошові (кошти) – нормативно визначені та виражені в емітованих в обіг паперових і металевих знаках або у безготівковій формі умовні вартісні одиниці (гривні, копійки), що визнаються у цивільному обороті законним платіжним та кредитним засобом, що забезпечує здійснення всіх видів платежів та розрахунків. Правовий режим грошей (коштів) визначається Конституцією України та законами України.

Джерела цивільного права – форми, в яких знаходять вираження норми цивільного права.

Двосторонній правочин – погоджена дія двох або більше сторін.

Довіреність – письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Донорські органи, анатомічні та біологічні матеріали людини – це придатні для трансплантації органи та тканини донора, призначені для пересадки реципієнту з метою відновлення його здоров'я. Анатомічні матеріали для трансплантації та/або виготовлення біоімплантатів можуть бути вилучені у живого донора чи донора–трупа, тобто людини, стосовно якої встановлена незворотня смерть, у визначених Законом випадках та порядку.

Заповіт – особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті.

Звичай – правило поведінки, яке не встановлено актами цивільного законодавства, але є ustalеним у певній сфері цивільних відносин.

Емфітевзис – право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Електроенергія – це вид фізичної матерії, що виробляється на об'єктах електроенергетики, що існує у вигляді електричного току, який може передаватись на великі відстані і через приєднану мережу використовуватись споживачами для забезпечення роботи відповідних приладів, механізмів, обладнання тощо.

Електронні гроші – це емітовані в електронній формі умовні одиниці вартості, що використовуються як засіб платежу в зобов'язаннях між їх емітентами та іншими особами. Особливості емісії та обігу електронних грошей визначаються чинним законодавством України.

Комерційний представник – це особа, яка постійно та самостійно

виступає представником підприємців при укладенні ними договорів у сфері підприємницької діяльності.

Конвалідація правочину – надання нікчемному правочину юридичної сили з моменту його укладення.

Консенсуальний правочин – правочин, який вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди щодо його істотних умов у належній формі.

Криптовалюти – це віртуальні фінансові інструменти, що зберігаються в межах приватних платіжних систем у вигляді даних (програмного коду) у системі блокчейн як умовні облікові одиниці, використовуючись в цивільному обороті як альтернативний засіб платежів і розрахунків у вигляді різноманітних цифрових монет (наприклад, Біткоїн, Ефіріум, Біанс коїн тощо), функціонуючи незалежно від грошей як законного платіжного засобу відповідної країни. Правовий режим відповідного різновиду криптовалют визначається національним законодавством країни, що визнає можливість їх обігу в межах свого цивільного обороту.

Міжнародний договір – договір, укладений у письмовій формі з іноземною державою або іншим суб'єктом міжнародного права, регулюється міжнародним правом незалежно від того, міститься договір в одному чи декількох пов'язаних між собою документах, і незалежно від його конкретного найменування (договір, угода, конвенція, пакт, протокол тощо).

Непідприємницьке товариство – товариство, яке не має на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками.

Нікчемний правочин – правочин, недійсність якого встановлена законом.

Об'єкти цивільних прав – об'єктом цивільних прав є нематеріальне чи матеріальне благо, на яке спрямована правомірна поведінка чи інтерес особи. Об'єктами цивільних прав є особисті немайнові блага (життя, здоров'я, свобода, особиста недоторканність людини тощо), донорські органи, анатомічні та біологічні матеріали людини, речі, гроші та інші платіжні засоби, цінні папери, цілісні майнові комплекси, електроенергія, тварини, валютні цінності, інше майно, майнові та корпоративні права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага.

Односторонній правочин – дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами.

Особисте немайнове право – міра можливої поведінки управомоченої особи щодо невіддільних від її особистості абсолютних благ немайнового характеру, які позбавлені економічного змісту і надають людині можливість на свій розсуд, без втручання інших осіб, визначити свою поведінку в сфері особистого життя.

Оспорюваний правочин – правочин, недійсність якого прямо не встановлена законом, але який може бути визнаний недійсним судом у

разі, коли одна із сторін або інша заінтересована особа заперечують його дійсність на підставах, встановлених законом.

Підприємницьке товариство – товариство, яке здійснює підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку та наступного його розподілу між учасниками.

Підприємство – єдиний майновий комплекс, що використовується для здійснення підприємницької діяльності.

Позовна давність – строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Послуги – це правомірні дії особи, що здійснюються у межах діяльності, корисний ефект від якої задовольняє відповідні потреби особи і споживається в процесі її надання.

Право власності – право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею незалежно від волі інших осіб.

Право інтелектуальної власності – право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт прав інтелектуальної власності, визначений Цивільним кодексом України та іншим законом.

Правовий режим об'єкта цивільних прав – це нормативно визначений порядок правового регулювання відносин щодо нього. Правовий режим відповідного об'єкта цивільних прав залежить від його властивостей та призначення у цивільному обороті. З метою вирішення окремих завдань регулювання відповідних відносин правовий режим одного об'єкта цивільних прав може частково поширюватись на інший об'єкт.

Правочин – дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків.

Представництво – правовідношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Річ – предмет матеріального світу, щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки.

Реальний правочин – правочин, що є укладеним з моменту передачі речі або вчинення іншої дії.

Результати робіт – це кінцевий наслідок корисних правомірних дій особи, внаслідок яких створюється нова річ або відновлюються чи поліпшуються властивості існуючих рухомих чи нерухомих речей.

Речове право (в об'єктивному розумінні) – сукупність правових норм, що регулюють відносини між управомоченою особою та всіма іншими суб'єктами з приводу речей та закріплюють можливість цієї особи безпосередньо впливати на річ з усуненням всіх інших осіб.

Речове право на чуже майно – визначена договором з власником або законом міра можливої поведінки управомоченої особи по здійсненню обмежених за обсягом (порівняно з правом власності) правомочностей речового характеру (володіння, користування і розпорядження) стосовно

речей, які їй не належать.

Самозахист – застосування особою засобів протидії, які не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства.

Сервітут – право користування чужим майном.

Спадкове право (в об'єктивному розумінні) – сукупність цивільно-правових норм, які регулюють відносини, що виникають внаслідок переходу майна, а також майнових прав та обов'язків померлого до інших осіб.

Спадковий договір – договір, за яким одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача.

Спадкування – перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців).

Спадщина – сукупність прав та обов'язків, що належали спадкодавцю на момент відкриття спадщини, які не припиняються його смертю і переходять до спадкоємців в порядку правонаступництва.

Спільна сумісна власність – власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві власності.

Спільна часткова власність – власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожного з них у праві власності.

Строк – певний період у часі, зі впливом якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Суб'єктивне цивільне право – міра дозволеної поведінки, що належить учаснику цивільних правовідносин.

Суперфіцій – право користування чужою земельною ділянкою для забудови.

Суб'єктивний цивільний обов'язок – міра належної поведінки зобов'язаного учасника цивільного правовідношення, яка може полягати в необхідності здійснення дій активного або пасивного характеру.

Тварини – це одомашнені чи дикі живі істоти, біологічні характеристики яких як об'єктів фауни визначають можливість їх утримання людиною як домашніх тварин, як диких тварин у напіввільних умовах чи в неволі, здійснення контролю за їх перебуванням у стані природної волі, а також впливають на їх цивільну оборотоздатність. На утриманні осіб (у власності чи на іншій правовій підставі) можуть перебувати сільськогосподарські, домашні та окремі види диких тварин.

Термін – певний момент у часі, з настанням якого пов'язана дія чи подія, яка має юридичне значення.

Товариство – організація, створена шляхом об'єднання осіб (учасників), які мають право участі у цьому товаристві.

Удаваний правочин – правочин, що вчинений сторонами для приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили.

Установа – організація, створена однією або кількома особами (засновниками), які не беруть участі в управлінні нею, шляхом об'єднання (виділення) їх майна для досягнення мети, визначеної засновниками, за

рахунок цього майна.

Фидуціарний правочин – правочин, якому властиві особливі, особисто довірчі відносини між його сторонами.

Фізична особа – людина як учасник цивільних відносин.

Фіктивний правочин – це правочин, вчинений без наміру створення правових наслідків, які ним обумовлювались.

Цивільна дієздатність – здатність особи своїми діями набувати для себе цивільних прав і самотійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе обов'язки, самотійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання.

Цивільна правоздатність – здатність мати цивільні права та обов'язки.

Цивільне право як приватне право (в об'єктивному розумінні) – сукупність правових норм, які регулюють шляхом диспозитивного методу особисті немайнові та майнові відносини, засновані на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самотійності їх учасників.

Цивільні правовідносини – особисті немайнові та майнові відносини, врегульовані нормами цивільного права, що виникають між автономними і рівноправними суб'єктами, які наділені суб'єктивними цивільними правами та суб'єктивними цивільними обов'язками.

Цивільно–правова відповідальність – застосування до правопорушника у випадку здійснення ним протиправних дій або бездіяльності передбачених договором чи законом заходів державного примусу у вигляді додаткових цивільно–правових обов'язків майнового характеру (санкцій).

Цивільно–правовий договір – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків.

Цінні папери — це випущені в документарній чи бездокументарній формі паперові документи з обов'язковими реквізитами або здійснені зберігачем облікові записи, що посвідчують належні їх володільцям змістовно стандартизовані майнові права, порядок виникнення, передачі, здійснення, відновлення і захисту яких визначається встановленим для них чинним законодавством правовим режимом об'єктів цивільних прав нормативно визначених видів та груп, що мають підвищену і забезпечену контролем з боку держави оборотоздатність.

Юридична особа – організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль знань включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату за ініціативи студента. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента до вивчення поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі тесту, контрольної роботи чи колоквіуму;

- виконання студентами впродовж семестру завдань для самостійної роботи (підготовка презентації, есе, реферату тощо). Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю й самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 20 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів:

Поточний контроль				Самостійна робота студентів	Підсумковий контроль (іспит)	Підсумкова оцінка знань
Модуль № 1		Модуль № 2				
п/з	підсумкова к/р	п/з	підсумкова к/р			
max 10	Max 5	max 10	max 5	Max 10	Max 60	max 100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Підсумкова контрольна робота	Max 5	Результати опрацювання матеріалу високі, можлива незначна кількість несуттєвих помилок
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість несуттєвих помилок
	2	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість суттєвих помилок
	1	Прогалини в знаннях, студент слабо володіє матеріалом роботи
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу
Оцінка самостійної роботи студента	Max 10	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні й практичні висновки
	8	У роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплені фактичними даними

	6	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість і самостійність у дослідженні
	4	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, відсутні висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом
	2	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи
	0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури і знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи

	50	<p>1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих неточностей.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи</p>
	45	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою.</p> <p>3. Помилки й суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача</p>
	40	<p>1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією.</p> <p>2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою.</p> <p>3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших із них за допомогою викладача</p>
	35	<p>1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.</p>
	0	<p>1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни.</p> <p>2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність</p>

		без проходження повторного курсу з цієї дисципліни
--	--	--

***Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти
денної форми навчання***

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100-бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90–100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80–89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75–79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70–74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60–69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35–59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов’язковий повторний курс		0 – 34

ПРОГРАМНІ ЗАПИТАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО (ЧАСТИНА 1)»

1. Предмет цивільного права.
2. Диспозитивний метод регулювання цивільних відносин та чинники, що його обумовлюють.
3. Принципи цивільного права.
4. Функції та система цивільного права.
5. Поняття та види джерел цивільного права.
6. Акти цивільного законодавства та їх дія в часі, в просторі та за колом осіб.
7. Аналогія закону та аналогія права.
8. Поняття, елементи та види цивільних правовідносин.
9. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.
10. Цивільна правоздатність фізичної особи.
11. Цивільна дієздатність фізичної особи та її зміст.
12. Повна цивільна дієздатність. Надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка не досягла вісімнадцяти років.
13. Часткова цивільна дієздатність.
14. Неповна цивільна дієздатність.
15. Обмеження цивільної дієздатності фізичної особи.
16. Визнання фізичної особи недієздатною.
17. Опіка і піклування.
18. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою: підстави, порядок, наслідки.
19. Оголошення фізичної особи померлою: підстави, порядок, наслідки.
20. Фізична особа як підприємець.
21. Поняття юридичної особи та її ознаки.
22. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права.
23. Індивідуалізація юридичних осіб.
24. Створення юридичних осіб приватного права.
25. Цивільна правоздатність та дієздатність юридичної особи приватного права. Органи юридичної особи.
26. Філії та представництва юридичної особи.
27. Припинення юридичної особи шляхом реорганізації.
28. Припинення юридичної особи шляхом ліквідації.
29. Повне товариство.
30. Командитне товариство.
31. Товариство з обмеженою відповідальністю.
32. Товариство з додатковою відповідальністю.

33. Акціонерне товариство.
34. Виробничий кооператив.
35. Загальна характеристика непідприємницьких товариств і установ.
36. Участь держави, Автономної Республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах.
37. Поняття та види об'єктів цивільних прав.
38. Речі та їх класифікація.
39. Гроші і валютні цінності як об'єкти цивільних прав.
40. Поняття та види цінних паперів як об'єктів цивільних прав.
41. Нематеріальні блага як об'єкти цивільних прав.
42. Поняття правочину та його ознаки.
43. Класифікація правочинів.
44. Загальні вимоги, додержання яких є необхідним для чинності правочину.
45. Форма правочину. Правові наслідки недодержання форми правочину, встановленої законом.
46. Тлумачення правочину. Відмова від правочину.
47. Недійсність правочину.
48. Нікчемні правочини.
49. Оспорювані правочини.
50. Правові наслідки недійсності правочину.
51. Поняття та види представництва.
52. Довіреність: поняття, види, форма, строк.
53. Припинення представництва за довіреністю.
54. Вчинення правочинів з перевищенням повноважень. Передоручення.
55. Поняття, засади та межі здійснення суб'єктивних цивільних прав.
56. Поняття та засади виконання цивільних обов'язків.
57. Загальні засади захисту цивільних прав та інтересів.
58. Захист цивільних прав та інтересів юрисдикційними органами.
59. Самозахист цивільних прав.
60. Поняття, ознаки та функції цивільно-правової відповідальності.
61. Види цивільно-правової відповідальності.
62. Умови цивільно-правової відповідальності.
63. Підстави звільнення від цивільно-правової відповідальності.
64. Поняття строку та терміну. Види строків. Порядок їх обчислення.
65. Поняття позовної давності та межі її застосування.
66. Види позовної давності. Зміна тривалості позовної давності.
67. Початок перебігу позовної давності.
68. Зупинення та переривання перебігу позовної давності.

69. Наслідки спливу позовної давності.
70. Загальна характеристика речового права.
71. Речові права на чуже майно та їх види.
72. Поняття права власності. Право власності в об'єктивному і суб'єктивному розумінні.
73. Суб'єкти і об'єкти права власності.
74. Зміст права власності. Здійснення права власності.
75. Право власності на земельну ділянку. Самочинне будівництво.
76. Право власності на житло.
77. Обов'язки власника та обмеження його прав.
78. Первісні підстави набуття права власності.
79. Похідні підстави набуття права власності.
80. Загальні та спеціальні підстави набуття права власності.
81. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором.
82. Підстави припинення права власності.
83. Випадки примусового вилучення майна, яке належить особі на праві власності.
84. Загальна характеристика та види права спільної власності.
85. Право спільної часткової власності.
86. Переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності.
87. Поділ майна, що є у спільній частковій власності, та виділ з нього частки. Припинення права на частку у спільному майні за вимогою інших співвласників.
88. Право спільної сумісної власності.
89. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності, та виділ з нього частки.
90. Цивільно-правові засоби захисту права власності.
91. Право власника на витребування майна із чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).
92. Розрахунки при витребуванні майна із чужого незаконного володіння.
93. Право на захист права власності від порушень, не пов'язаних із позбавленням володіння (негаторний позов).
94. Поняття і види спадкування. Склад спадщини.
95. Відкриття спадщини. Час і місце.
96. Спадкоємці. Право на спадкування. Усунення від права на спадкування.
97. Поняття заповіту та його види. Умови дійсності заповіту.
98. Форма заповіту. Порядок посвідчення заповіту. Державна реєстрація заповіту.
99. Скасування і зміна заповіту. Визнання заповіту недійсним.

100. Права заповідача. Заповідальні розпорядження.
101. Право на обов'язкову частку у спадщині.
102. Заповіт з умовою. Заповіт подружжя.
103. Виконання заповіту. Повноваження виконавця заповіту.
104. Черговість спадкування за законом. Зміна черговості одержання права на спадкування.
105. Прийняття спадщини. Строк прийняття спадщини та наслідки його пропущення.
106. Відмова від прийняття спадщини: поняття та наслідки. Відумерлість спадщини.
107. Пред'явлення кредиторами спадкодавця претензій до спадкоємців. Задоволення вимог кредитора.
108. Спадковий договір.
109. Поняття права інтелектуальної власності та його співвідношення з правом власності.
110. Суб'єкти та об'єкти авторського права.
111. Особисті та майнові права авторів. Строки чинності
112. авторських майнових прав, правові наслідки їх закінчення.
113. Загальна характеристика суміжних прав. Суб'єкти та об'єкти суміжних прав.
114. Особисті та майнові права на об'єкти суміжних прав. Строки чинності суміжних майнових прав.
115. Поняття, суб'єкти та об'єкти патентного права.
116. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок.
117. Право інтелектуальної власності на комерційне найменування та географічне зазначення.
118. Право інтелектуальної власності на торговельну марку.

Електронне видання

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

для практичних занять і самостійної роботи студентів з обов'язкової навчальної дисципліни

«Цивільне право (частина 1)»

для студентів 2 курсу
денної форми навчання (першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
галузь знань 08 «Право»
спеціальності 081 «Право»
освітньо-професійної програми «Право»)

Укладачі:	ЯРОЦЬКИЙ Віталій Леонідович, БРОВЧЕНКО Тетяна Ігорівна, БІРЮКОВА Алевтина Геннадіївна, ДАНИЛЕНКО Ольга Володимирівна, ЄВКОВ Андрій Миколайович, ІВАНОВА Ксенія Юріївна, КОЛІСНИКОВА Ганна В'ячеславівна, КРИЖНА Валентина Миколаївна, МАСЛОВА–ЮРЧЕНКО Катерина Олександрівна, МУЗИКА Тетяна Олександрівна, НАДЬОН Вікторія Валентинівна, ПІДДУБНА Вікторія Федорівна, ПОПОВ Віктор Андрійович, РУБАН Олена Олександрівна, СІМСОН Ольга Едуардівна, ТУПИЦЬКА Євгенія Олександрівна, ФІЛОНОВА Юлія Михайлівна, ЯВОР Ольга Анатоліївна.
-----------	---

Відповідальний за випуск В. Л. Яроцький

